

## פיאת קמה ופיאת עומרים\*

— א —

תנן, פאה פ"ב מ"ז: שדה שקצרוה נכרים קצרוה ליסטים קרסמוה נמלים שברתה הרוח או בהמה פטורה, קצר חציה וקצרו לסטים חציה פטורה, שחובת הפאה בקמה.

כאן שנתה המשנה שני דינים. ברישא שנינו, שקצירת נכרים ליסטים וקרסום נמלים ושבירת הרוח או בהמה אינה מחייבת בפיאה, ובסיפא שנינו, שאף אם החצי הראשון קצרו הבעלים בעצמם והליסטים רק גמרו את החצי השני פטור מפיאה. טעם הסיפא שנוי בהמשנה, מפני שחובת הפאה בקמה, ופירש הר"ש: כלומר חובת הפאה של זה הניחה בקמה, ונהי דאם כילה שדהו חזרה פאה לעמרים כדקאמר בירושלמי (שם) הני מילי היכא דכילה הוא אבל הכא הוא לא כילה. וכן פי' מהריב"מ"צ: קצרוה לסטים חציה וכו', פי' שחובת קציר הניח זה בקמה ונהי דאמרי' דחזרה פאה לעומרין ה"מ דכילה הוא. את שדהו אבל הכא לא. וטעם הרישא אינו שנוי בהמשנה, אבל הוא נמצא בתורת כהנים, פ' קדושים פ"א, : ובקצרכם פרט לשקצרוהו הליסטים קירסמוה נמלים שיברתה הרוח או בהמה, ובקצרכם פרט לשקצרוה עכו"ם כו', מובא בר"ש שם, וכ"כ הר"מ בפיה"מ: ואמר הכתוב בחיוב פאה ובקצרכם שנהיה אנחנו הקוצרים.

והוא משום דממה דכתיב בפיאה ובקצרכם ילפינן שחיוב הפיאה בא ע"י הקצירה, כדאיתא בחולין קלח, א: ובקצרכם את קציר ארצכם כתיב מעידנא דאתחיל לקצור מיחייב בכולה שדה. וכן מבואר בירושלמי, פאה פ"א ה"א: אמר רבי יוסי קצירת שיבולת הראשונה דומה למירווחו עד שלא קצר השיבולת הראשונה לא נתחייבה שדהו בפאה משקצר שיבולת ראשונה נתחייבה

---

(\* סיימתי בע"ה מאמרי זה בעש"ק פ' קדושים בה נאמר הכתוב, ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצר וגו' לעני ולגר תעזוב אתם, אותו הכתוב שממנו נלמד דין המשנה הנידון במאמרנו, כמפורש בתו"כ בזה הפרשה.

שדהו בפאה. פירוש, כמו שחיוב תרומה ומעשר בא ע"י מירוח כן חיוב פיאה בא ע"י הקצירה. ומכיון שהקצירה הוא מעשה המחייב של החיוב פיאה, וקצירת נכרים וליסטים וכו' לאו מעשה קצירה הוא לחייב בפיאה, לפיכך בעינן שכל הקצירה תהיה ע"י ישראל וע"י אדם ושגהיה אנחנו הקוצרים).

(1) בפאה, פ"ב מ"א, תנן: ואלו מפסיקין לפאה כו' והקוצר לשחת מפסיק דברי ר"מ ותכ"א אינו מפסיק אלא א"כ חרש. ובתוספתא, פאה, פ"א ה"ט, תניא: אכלה חגב אכלה גובאי קרסמוה נמלים ושברתה הרוח או בהמה הכל מודים שאם חרש מפסיק ואם לאו אינו מפסיק, ובמנחות ע"א, ב מוקי מתני' דקוצר לשחת בשלא הביאה שליש ונחלקו ר"מ וחכמים בזה אם חשיב קצירה, חכמים האומרים שאינו מפסיק סוברים דאף קודם שהביא שליש חשיב קצירה ותחילת קצירה היא וכי גמר בישוליה וקצר ליה לכוליה שדה כגומר קצירתו דמי ופאה אחת על הכל, ור"מ האומר שמפסיק בשיטת ר' יהודה דמתני' שם או בשיטת ר"ע רבו אמרה דלא חשבי קודם שהביא שליש קצירה, ולא הוי תחילת קצירה ומפסיק. והתוספתא דאכלה חגב כו' מוקי שם בשהביא שליש, ופרש"י משום דבהביא שליש אית ליה גם לר"מ דקצירה היא לפיכך מודה בזה שאם לא חרש אינו מפסיק ותחילת קצירה היא, ע"ש.

וקשה איך אפשר לומר לר"מ כיון שבהביא שליש אית ליה דהוי קצירה מודה באכלה חגב כו' שאינו מפסיק משום דהוי תחילת קצירה, הלא תנן במשנתנו כאן דקרסמוה נמלים שברתה הרוח או בהמה פטור מפיאה משום דלאו קצירה היא ולא הוי ובקוצרכם.

ובפ"י רבינו גרשום שם כתב דר"מ מודה באכלה חגב כו' דלא מפסיק משום דלא הוי קצירה בידי אדם, ע"ש בדבריו ובלשון הגמ' ומה התם קצירה דאדם, ולפירושו הוא כמתני' דידן דבאכלה חגב קרסמוה נמלים שברתה הרוח פטור משום דלא הוי קצירה לחייב בפיאה, וכמו כן לא הוי קצירה כלל גם להפסיק לפיאה משום דלא הוי קצירה בידי אדם, אבל לפרש"י קשה.

ובהכרח לומר לשיטת רש"י דאם מצד בישול התבואה כבר הביא שליש ונגמר כל כך שיש על הקצירה שם קצירה, באכלה גובאי כו' אף שלענין חיוב פיאה לא חשיב קצירה, משום הלא הוי קצירה בידי אדם, מ"מ שפיר הוי תחילת קצירה להצטרף עם מה שיקצור כשיגמור הבישול להתחייב בפיאה אחת, וחילוק זה צריכים לומר אף לרבנן דסברי דאף בקצר קודם שהביא שליש הוי קצירה לענין שיחשב תחילת קצירה, אף שלענין חיוב פיאה בקודם שהביא שליש לא חשיב קצירה, וכדתניא בתוספתא דמנחות, פ"י ה"ו: קוצר לשחת כו' עד שלא הביא שליש פטור בלקט שכחה ובפאה, והוא משום דלא הוי קצירה כדמחית שם בחדא מחתא דין זה עם דין קצירה מלפני העומר דתלוי בשם קצירה, ע"ש, וכמו כן לר"מ לענין קצירה שאינה בידי אדם.

זוהי שיטת הבבלי בטעמא דר"מ, אבל שיטת הירושלמי היא אחרת בזה, דמחלוקת ר"מ וחכמים בקוצר לשחת אינו תלוי אם חשיב קצירה והוי תחילת קצירה, אלא העיקר תלוי בחיוב פיאה ופטור פיאה, וס"ל להירושלמי דחיוב פיאה מפסיק ופטור פיאה אינו מפסיק.

ו"ל הירושלמי פאה, פ"ב ה"א: ר"ז בשם ר"א ר"מ ור' יהודא שניהם אמרו ד"א כמה דר"מ אומר הקוצר לשחת מפסיק כן ר' יהודא אומר הקוצר לשחת מפסיק, כמה דר' יהודא אומר חיוב בפיאה מפסיק כן ר"מ אומר חיוב בפיאה מפסיק, והא אשכחן דר"מ אומר חיוב בפיאה מפסיק כהדא דתני אכלה גוביי קרסמוה נמלים שברתו הרוח או בהמה פטורה הכל מודים אם חרש מפסיק אם לא חרש אינו מפסיק מני הכל מודים לאו ר"מ הדא אמרה מפני שהוא פטור פיאה אבל אם הוא חייב אפילו לא חרש מפסיק כו' דתנינן תמן אמר ר' יודן אימתי בזמן שהתחיל עד שלא הביא שליש

והרמב"ם, ה' מתנ"ע פ"ב ה"ד, כתב: שדה שקצרו נכרים לעצמן או שקצרוה ליסטים או קרסמוה נמלים או שברתה הרוח או בהמה הרי זו פטורה מן הפאה שחובת הפאה בקמה, ה"ה, קצר חציה וקצרו הליסטים חציה שנשאר הרי זו פטורה שהחיוב בחצי שקצרו הליסטים.

ודברי הרמב"ם קשים, שבהלכה ד' שהביא הדין של הרישא, שעליו נאמר הטעם בתו"כ משום דכתיב ובקוצרכם פרט לשקצרוהו הליסטים כו', וכמו שהביא הר"ש וכ"כ הר"מ, כתב הטעם שחובת הפאה בקמה ששנוי

אבל אם הביא שלישי אסור לקצור יקצור חייב בפיאה ודבר שהוא חייב בפאה מפסיק, ופירשו המהר"א פולדא ובביאור הגר"א דהירושלמי מוקי מתני' דקוצר לשחת באחר שהביא שלישי דחייב בפיאה, ולפיכך ס"ל לר"מ דמפסיק דחייב בפיאה מפסיק, ובאכלה גובאי כו' דפטור מפיאה אינו מפסיק משום דפטור פיאה אינו מפסיק, ורבנן דר"מ ר"ש היא, כן פי' המהר"א, ולר"ש אף אחר שהביא שלישי פטור מפיאה כדאיתא בתוספתא מנחות, פ"י ה"ז: רש"א אף משהביא שלישי פטור בלקט ושכחה [ופאה, אור הגנוז] וחייב במעשרות. וכיון דפטור מלקט שכחה ופאה אף אחר שהביא שלישי הוי פטור פאה ואינו מפסיק, [ועיי"ש בפ"י מהר"א פולדא ובביאור הגר"א איך שפירשו תחילת הסוגיא, הגר"א הגיה הסוגיא ופירש הוה אמינא כסוגית הבבלי במנחות, והמהר"א פולדא פירש גם תחילת הסוגיא כהמסקנא, וכתב שהסוגיא דמנחות משמע היפוך סוגיא זאת, והמסקנא לתרוייהו הוא היפוך הסוגיא דמנחות].

וסברא זו של הירושלמי שחייב פיאה מפסיק יותר מפיטור פיאה נמצאת גם לעיל שם לענין הפסק זרע אחר, וז"ל הירושלמי: רב אמר בור וניר בית רובע וזרע אחר אפי' כל שהוא, רבי יוחנן אמר בור וניר וזרע אחר בג' תלמים של פתית, ושואל, מה ופליג, פירוש, האם פליגי רב ור' יוחנן, ומשיב, מה דמר רב בחיוב פיאה, מה דמר ר' יוחנן בפיטור פיאה, פירוש, דלא פליגי דמה דאמר רב דזרע אחר אפי' כל שהוא מפסיק, היינו באותו זרע אחר שהוא חייב בפיאה, ולפיכך אפי' כל שהוא מפסיק, דמה שהוא חייב בפיאה מפסיק יותר, ומה דאמר ר' יוחנן דזרע אחר מפסיק רק בג' תלמים של פתית היינו באותו מין שהוא פטור מן הפיאה כגון ירקות שהם פטורים מפיאה, ולכך צריך ג' תלמים של פתית, דפטור פיאה אינו מפסיק כל כך. כן פירשו המהר"א פולדא והגר"א. הרי דשיטת הירושלמי הוא דפיטור פיאה אינו מפסיק כחיוב פיאה, ולפיכך בפיטור פיאה צריך הזרע אחר להיות שיעור יותר גדול מחיוב פיאה בכדי להפסיק.

ושיטה זו של הירושלמי שחייב פיאה מפסיק יותר מפיטור פיאה נמצאת גם להלן בירושלמי, בפ"ג ה"א, על מה דתנן שם: מלבנות התבואה שבין הויתים בש"א פיאה מכל א' ואחת ובה"א מאחת על הכל, אמור בגמ' שם: אנן תנינן של בין הויתים ותניי דבית רבי שבין האילנות, מתני' צורכה לדבית ר' דבית ר' צורכה למתני', אילו תנינן מתני' ולא תניי דבית ר' הוינן אמרין לא אמרנו אלא של בין הויתים דבר שהוא חייב בפיאה [פי' דסבר הירושלמי שדבר שהוא חיוב פאה מפסיק יותר, הגר"א]. אבל דבר שהוא פטור פיאה אף בית שמאי מודים שהוא גותן פיאה אחת על הכל הוי צורכה לדבית ר', או אילו תניי לדבית ר' ולא תנינן במתני' הוינן אמרין לא אמרנו אלא שבין האילנות דבר שהוא פטור פיאה אבל דבר שהוא חייב פאה אף ב"ה מודים שהוא גותן פיאה מכל אחת ואחת הוי צורכה למתני' וצורכה לדבית ר'. והוא כשיטת הירושלמי בסוגיא דידן במתלוקת ר"מ ותכמים בקוצר לשחת אם מפסיק בלא חרש דחיוב פאה מפסיק יותר מפיטור פאה.

במשנה בסיפא, ופי' הר"ש כלומר חובת הפאה של זה הניחה בקמה וכן פי' מהריב"מ"צ, וזה הטעם שייך רק על הסיפא שיש בה חובת פאה ולא על הרישא שאין בה חובת פאה. וכבר הניח בקושיא את דברי הרמב"ם אלו הבעל חיי אדם וחכמת אדם בספרו שערי צדק, פכ"ג אות ח', ז"ל: בהרמב"ם הל' ד' מסיים שחובת הפיאה בקמה וצ"ע מה ענין זה לכאן. וכוונתו להקשות כדברינו. וכן בפאת השלחן, ס"ה אות כ', כתב על דברי הרמב"ם: והוא תמוה לכאורה דהא במתניתן נקט זה על בבא שני' דקצרוה לסטים חצי השני', ונדחק שם ליישב, עיי"ש. ועיי' בהערה י"ז.

והנראה שהרמב"ם מפרש שהטעם השנוי במשנה, שחובת הפאה בקמה, הוא לא רק על הסיפא וכפי' הר"ש ומהריב"מ"צ, אלא גם על הרישא כי בהטעם השנוי במשנה יש להבין שני מובנים, והוא מתפרש לתרי אנפי, אופן האחד שייך לומר רק כטעם על הסיפא אבל אופן השני שייך לומר גם כטעם על הרישא, ומקודם שנבאר זה עלינו לעמוד על גדר חיוב פיאה.

הנה יש שני חיובי פיאה, פיאת קמה במחובר, ופיאת עומרים בתלוש אם לא נתן מן הקמה במחובר. עיקר מצות פיאה היא לתת מן הקמה במחובר, כדתנן, פאה פ"ד מ"א: הפאה נתנית במחובר לקרקע. וכדתניא בברייתא ב"ק, צד, א מובאה בכמה מקומות בש"ס: מצות פאה להפריש מן הקמה כו', ועיי' בירושלמי פאה, פ"א ה"ג בגמ'. עיי' הערה ב' 13. אבל אם לא נתן פיאה מן הקמה במחובר חייב לתת פיאה מן העומרים בתלוש, וכדמסיק שם בברייתא: לא הפריש מן הקמה מפריש מן העומרים כו'. וכן תניא בתוספתא, פאה פ"א ה"ו: לא נתן מן הקמה נותן מן העומרים כו'. וכן תנן, פאה פ"א מ"ו: לעולם הוא נותן משום פאה ופטור מן המעשרות עד שימרח. וכן מבואר בירושלמי פאה, פ"א ה"א, פ"ב ה"ה, ופ"ד ה"א: כילה את שדהו חזרה פיאה לעומריה. ובפאה, פ"א מ"ב, על דברי ר' יהודה: אם שייך קלח אחד סומך לו משום פאה ואם לאו אינו נותן אלא משום הפקר, כתב הר"ש: אם כו' כשנתן שיעור פאה ומבקש להוסיף איירי דיכול להוסיף על המחובר כו' ואם לאו כלומר שכבר תלשו אין נותן אלא משום הפקר דכל מה שמוסיף מן התלוש אין לו תורת פאה כו' אבל היכא דלא נתן כלל מן המחובר מודה ר' יהודה דנותן מן התלוש כדמוכח בתוספתא. והוא מה דמסיק בתוספתא, פ"א ה"ה, על דברי ר' יהודה אם שייך לו קלח אחר כו': [אמר רבי יהודה, כן מוגה בהגהות הגר"א ובאור הגנוז] בד"א בזמן שנתן את הפיאה ומבקש להוסיף, ה"ה לא נתן מן הקמה נותן מן העומרים כו'. ומוכח שכל זה מדברי ר' יהודה.

ויש לחקור במה שחייב לתת מן העומרים כשלא נתן מן הקמה אם הוא

דין בפני עצמו וחיוב חדש על העומרים, או שהחיוב לתת מן העומרים כשלא נתן מן הקמה אינו דין בפני עצמו וחיוב חדש על העומרים, אלא רק תיקון ותשלומין על החיוב של הקמה דנשאר עליו.

וממה דמבואר במכות טז, ב וחולין קמא, ב דמה שחייב לתת מן העומרים כשלא נתן מן הקמה הוא מטעם לאו הניתק לעשה, וכ"כ הרמב"ם, ה' מתנ"ע פ"א הל' ג, ה, אנו רואים שעיקר חיוב ומצות פיאה הוא רק במחובר להניחה בקמה, וכלשון הברייתא מצות פאה להפריש מן הקמה, רק בדיעבד אם לא הפריש מן הקמה יפריש מן העומרים, והחיוב בתלוש, להפריש מן העומרים כשלא הפריש מן הקמה, אינו דין בפני עצמו וחיוב חדש על העומרים, אלא רק תיקון ותשלומין על החיוב ובמחובר שלא יצא, וניתוק על הלאו דלא תכלה שעבר. [ובתוס' ישנים יומא לו, ב בד"ה בלאו שנביא להלן כתבו דלהסוגיא במכות טז, ב הברייתא דלא הפריש מן הקמה יפריש מן העומרים היא רק למ"ד שם ביומא תעזוב להבא משמע וניתק לעשה אם עבר וליקט ולא למ"ד שם תעזוב מעיקרא משמע ועי"ש בתוס' ד"ה לאו, וכן בטורי אבן ר"ה ד, ב ד"ה לקט כתב דלר"ע דאמר שם ביומא דתעזוב מעיקרא משמע אי עבר ושקל א"צ לחזור וליתן].

דבר זה מתבאר גם מדברי הירושלמי פאה, פ"א ה"א, שיבולת הראשונה מהו שתהא חייבת בפאה, אפשר לומר כן היא חייבה כל שדהו פאה והיא חייבת בפאה כו' כילה את שדהו את אמר חזרה פיאה לעומרין מהו שתחזור פאה לקצירת שבולת הראשונה, אמר רבי יוסי גילף פיאת עומרים מפאת קמה מה פיאת קמה לא חזרה פיאה לקצירת שיבולת הראשונה אף פיאת עומרים לא תחזור פיאה לקצירת שיבולת הראשונה. וכתב הפ"מ על דברי ר' יוסי: וטעמא משום שלא נתחייב עכשיו להפריש מן העומרים אלא מפני שלא הפריש מן הקמה וא"כ מה פאת קמה לא נתחייב בה אלא לאחר קצירת שבולת הראשונה והיא לעולם פטורה אף בפאת העומרים כן.

וביאור הדברים, טעם הבעיא ומסקנת דברי ר' יוסי בירושלמי, זה הוא, דאם פיאת עומרים הוא דין בפני עצמו וחיוב חדש על העומרים, אז אף שחיוב פיאת קמה אינו על השיבולת הראשונה הוא רק משום שהיא חייבה כל שדהו פאה, דבלי קצירת שיבולת הראשונה השדה לא היתה חייבת בפאה, כדאיתא שם בירושלמי לעיל: אמר רבי יוסי קצירת שיבולת הראשונה דומה למירווחו עד שלא קצר השיבולת הראשונה לא נתחייב שדהו בפאה משקצר שיבולת ראשונה נתחייבה שדהו בפאה, משום שבפיאת קמה, שהיא במחובר, החיוב בא ע"י הקצירה, ומי יחייב השיבולת הראשונה כשהיתה במחובר הלא

לא היתה קצירה מקודם שתחייב אותה<sup>2</sup>) אבל בפיאת עומרים שהיא ובתלוש, אם הוא חיוב חדש החיוב שחל על העומרים אינו בא ע"י הקצירה וכמו שיתבאר להלן, ויכול לחול גם על השיבולת הראשונה<sup>3</sup>) אבל אם פיאת עומרים אינו דין בפני עצמו וחיוב חדש על העומרים רק תיקון ותשלומין על החיוב של פיאת קמה שלא יצא, אז כיון שעל השיבולת הראשונה לא היה חיוב פיאת קמה אין עליה גם חיוב פיאת עומרים, וזהו מה דמבעי ליה בירושלמי, ומסיק ר' יוסי גילף פיאת עומרים מפיאת קמה כו' פירוש, דפיאת עומרים אינו חיוב חדש על העומרים רק תשלומין על החיוב של פיאת קמה, ומכיון שחיוב פיאת קמה לא היה על השיבולת הראשונה אין עליה גם החיוב פיאת עומרים, וכמו שביאר הפ"מ את דבריו.

— ב —

שוב ראיתי בספר צפנת פענח, ה' מתג"ע פ"א ה"א, בדף כ"ה, שכתב: הנה לפי הנראה מדברי הירושלמי כאן בהל' א' במה דבעי שם דאם כלה שדהו דחזרה לעומרים אם שיבולת הראשונה ג"כ חייבת משמע דלא דלכך חייב בפיאות עומרים משום דנשאר עליו החיוב של קמה רק דהוא חיוב בפ"ע רק דכל שאין לו חיוב בהקמה אין לו חיוב בהעומרים.

והנה הגאון בעל צ"פ כנראה לומד במסקנת דברי ר' יוסי גילף פיאת עומרים מפיאת קמה כו' לא כדברי הפ"מ וכמו שביארנו, אלא דר' יוסי סובר שהאמת הוא שפיאת עומרים הוא חיוב בפני עצמו, כהס"ד דהבעיא אלא דיליף פיאת עומרים מפיאת קמה מהקישא דכל שאין לו חיוב פיאת קמה אין לו חיוב פיאת עומרים, על דרך מה דאיתא בירושלמי פאה, פ"ד ה' (ג') ד', על מה דתנן שם: נכרי שקצר את שדהו ואחר כך נתגייר פטור מן הלקט ומן השכחה והפאה ר' יהודה מחייב בשכחה שאין השכחה אלא בשעת העמור, ובגמ' שם איתא: יאות אמר ר' יהודה ומ"ט דרבנן, רבי אמי בשם ר' חזקיה

(2) וזה לשון פי' המהר"א פולדא: היא חייבת כו' כלומר מהיכין נחית לה החיוב פיאה שנאמר שוכנסת בשעת החיוב בחיוב פיאה שהרי היא המחייבת כל השדה ואין לעצמה מי שיחייב אותה וכיון שלא נחית לה החיוב בשעת הקצירה בעת חיבורה שאז עיקר חיוב פיאה שוב לא תתחייב אחר כך דמה שהוא חייב בחיבורה הוא דקיימא לעולם בחיובה משא"כ שיבולת ראשונה שלא נתחייב בחיבורה שוב לא תתחייב.

(3) ובר מן דין אם הוא חיוב חדש שחל על העומרים לאחר הקצירה הלא כבר היתה קצירה מקודם לפני חלות חיוב זה ויכול לחול אף על שיבולת הראשונה שבעומרים אף אם גם חיוב זה בא ע"י הקצירה.

רב יהודה בשם שמואל כתיב ושכחת עומר בשדה ושכחת קמה את שיש לו שכחת קמה יש לו שכחת עומרין את שאין לו שכחת קמה אין לו שכחת עומרין. ובביאור הגר"א כתב: ה"ג ושכחת עומר זו שכחת עומר בשדה זו שכחת קמה, פי' ומקיש זה לזה דזה שפטור משכחת קמה פטור משכחת עומר ובשעת שכחת קמה עדיין לא נתגייר. ועל דרך זה מפרש הצ"פ את דברי ר' יוסי כאן לענין פיאה שהוא היקש, ומקיש פיאת עומרים לפיאת קמה. כן נראה גם מדבריו שם בע"ב שנביא להלן שכתב: וגם ר' יהודה ס"ל לקמן פ"ד מ"ו דגבי שכחה לא תליא כלל עומרים בקמה. הרי דמדמה פיאה לשכחה לענין היקש דעומרים לקמה.

אכן אף שמדברי ר' יוסי בלשון גילף כו' מוכח קצת כדבריו, שהוא מעין ילפותא והקישא כמו גבי שכחה, קשה לומר כן, דשם גבי שכחה יש מקרא מפורש על שכחת עומר, וריבוי דבשדה על שכחת קמה, והם שני חיובים, ושפיר י"ל שהוא הקישא שמקיש זה לזה, אבל כאן גבי פיאה לא נאמר בקרא קמה ועומרים שנקיש זה לזה, רק נאמר לאו דלא תכלה ועשה דתעזוב, ואם תעזוב בסוף משמע הוא לאו הניתק לעשה, ואז פיאת קמה ופיאת עומרים הוא חיוב אחד וכמ"ש, ולא צריך לומר שמקיש זה לזה, ואם תעזוב מעיקרא משמע אין לנו קרא על פיאת עומרים, ואין דין פיאת עומרים כלל, וכמ"כ התו"י ביומא שהבאנו. ומש"כ הצ"פ שם בדבריו: אבל אעומרים הא מרבינן מקרא פיאת עומרים כמבואר בירוש' וכ"מ. לא ידענא לאיזה ירושלמי הוא מכוון דלא נמצא בירושלמי ריבוי מיוחד אפיאת עומרים, וא"כ לא שייך לומר לענין פיאה שהוא הקישא כמו גבי שכחה, וצריכים לפרש דברי ר' יוסי כפירוש הפ"מ, וכמ"ש.

והבעל צ"פ מחלק שם בין קרא שם פיאה וכלה דאז הוא מטעם ניתק לעשה, ולא הוי חיוב חדש, לבין לא קרא שם פיאה כלל דצריך להפריש פיאה מהעומרים, וזה הוי חיוב חדש. ואביא את דבריו בסירוגין רק מה ששייך לאותו הענין שאנו דנים בו. וז"ל שם: ועיין במכות דף ט"ז ובחולין דף קמ"א דהטעם משום דהוה ניתן לעשה דתעזוב כו' וכן מה דמבואר במכות ובחולין דזה שייך לגדר ניתק לעשה והוה מחלוקת בחולין שם זה היכא דקרא שם פיאה בקמה וא"כ חל עליו שם פאה ואח"כ כילה אז לרבנן הוה ניתק לעשה מחמת הך דתעזוב ולר"י דס"ל מעיקרא משמע הוה ביטל ועבר על לאו דלא תכלה כו' ומצוה נמי ליכא דמעיקרא משמע כו' ולכך פוטר ר"י אם כילה פיאת קמה אבל אם לא קרא שם פיאה אז י"ל דגם ר"י מודה דצריך להפריש פיאה מעומרים וזה הוה חיוב חדש כו' ובוה א"ש מה דמבואר בדברי

הר"ש כאן פ"א מ"ג דגם לר"י אם לא נתן במחובר צריך ליתן בתלוש והרי בחולין דף קמ"א מבואר להיפך וע"כ כמ"ש דשם מיירי בשקרא שם פיאה וכילה וכאן מיירי בשלא קרא כלל וגם ר"י ס"ל לקמן פ"ד מ"ו דגבי שכחה לא תליא כלל עומרים בקמה. ועי' גם בצפנת פענח על מס' מכות, שיצא לאור מכ"ק על גליונות הגמ' שלו, ושם בד' י"ז ע"א, בגליון ד"ה הנוטל אם על הכנים, כותב: וכמו גבי פיאה אף דס"ל [לר' יהודה] בחולין שם דלא הוי ניתק לעשה ועבר אך תא מבואר בסוף פ"א דפיאה דזה דק אם קרא שם וכילה אבל אם לא קרא שם אז חייב מחמת קציר דזה חיוב בפני עצמו אם לא הוה אז פטור. וחוזר שם על דבריו כאן. ומה שמראה לסוף פ"א דפיאה כוון להא דתנן בסוף פ"א דפאה: לעולם הוא נותן משום פאה ופטור מן המעשרות עד שימרת, ואם נאמר דלר"י דס"ל תעזוב מעיקרא משמע, ולא הוי ניתק לעשה, אם לא נתן במחובר אינו צריך ליתן בתלוש, לא אתיא מתני' כוותיה, וכבר הבאנו את דברי הר"ש בפאה, פ"א מ"ג דגם לר' יהודה במתני' דפאה פ"א מ"ג, לא נתן במחובר צריך ליתן בתלוש, וכתב שם הגר"א בשנות אליהו בפ"י הארוך: ולפ"ו אתי שפיר מ"ש במשנה ז' לעולם הוא נותן כו'. רצה לומר דאתי שפיר דאתיא משנה זו כוותיה. והצ"פ מקשה מר' יהודה בחולין ומחלק בזה, בין ההוא דחולין לבין מתני' דסוף פ"א דפאה כפי שיטתו, דהיא דחולין מיירי בקרא שם פיאה וכילה, ומתני' הלא מיירי בלא קרא שם פיאה, ובזה גם ר' יהודה מודה, וכמש"כ בספרו לדברי הר"ש.

ויש ליישב קושיתו על ר' יהודה ע"פ דברי התו"י יומא לו, ב בד"ה בלאו דהקשו על תנאי דסברי דתעזוב מעיקרא משמע מהך ברייתא דלא הפריש מן הקמה יפריש מן העומרים, ואמאי כיון דמעיקרא משמע ואינו מנתקי לעשה אם עבר וליקט, וכתבו: ואין גראה לומר דמדרבנן חייב דהא בפרק בתרא דמכות (שם) מוכח מינה דלאו דלקט שכחה ופאה ניתק לעשה, וגם אין לומר דפליג אהני תנאי דהכא מדפריך (שם) מהך ברייתא דמצות פאה על ר' יוחנן דהתם דאמר אין לנו אלא זאת ועוד אחרת משמע דכולי עלמא מודי ליה, מיהו יש לומר סוגיא דמכות כמ"ד בסמוך תעזוב להבא משמע פירוש, ואם מעיקרא משמע לעולם חייב דק מדרבנן. לפי דברי התו"י יש לומר דמה דמודה ר"י שאם לא נתן מן הקמה יתן מן העומרים, כהוכחת הר"ש מהתוספתא, וכהוכחת הגר"א והצ"פ ממתני' דלעולם הוא נותן משום פיאה, הוא מדרבנן וכמו שאמרו התו"י על הנך תנאי דיומא שם. וכן הוא לר"י הסובר דתעזוב מעיקרא משמע.

והנה מה דפשיטא ליה להצ"פ דגם בקרא כבר שם פיאה בקמה וכילה



חזרה פיאה לעומרים אף דמלשון הברייתא המובאה בבבלי, לא הפריש מן הקמה יפריש מן העומרים, משמע יותר שלא קרא עדיין שם פיאה בהקמה, כנראה יצא לו זה מסוגית הגמ' בירושלמי על מתניתין, פ"ב ה"ה, דאיתא שם: פעמים שהוא מפריש מן הקציר על הקמה, היאך עבידא, כילה את שדהו ושייר בה כדי פיאה כיון שקצר שיבולת ראשונה חזרה פיאה לעומרים, נמצאת מפריש מן הקציר על הקמה, ולא סוף דבר שכילה את שדהו אלא אפילו בשקצר ואמר מכאן ואילך אני מפריש פיאה כיון שקצר שיבולת ראשונה חזרה פיאה לעומרים מפריש מן הקציר על הקמה. מזה למד הצ"פ דגם באופן שכבר קרא שם פיאה חזרה פיאה לעומרים, והסיב הסוגיות בבבלי דמיירי באופן זה.)

אמנם מלבד מה שגם בשיטת הירושלמי אין הדבר ברור עדיין, וכמו שנראה להלן מפירושו של הגר"א, אין ללמוד שיטת הבבלי משיטת הירושלמי, וכבר כתב בספר ניר על הירושלמי שם שהבבלי והירושלמי מחולקין בדבר זה, וז"ל: אלא אפילו בשקצר ואמר מכאן ואילך אני מפריש פאה כיון שקצר שיבולת אחת, לא אדע מה הוא אם רוצה לומר שהפריש השאר לשם פאה אם כן היאך אפשר שאם קצר שיבולת אחת יכול להפריש על הקמה שנשאר מן העמרים שנקצרו וליטול הפאה שהפריש כבר לעצמו והא בנדורים פ"ק מוכח דכיון שהפריש כבר לשם פאה כבר קדש ולא יוכל לחזור בו כו', וחושב אני דהירושלמי לא ס"ל כשיטת הבבלי בזה כו', עיי"ש.)

(4) עיי' להלן בהערה ז).

(5) שאלת הספר ניר היא אם עיי' קריאת שם לחוד, כמו בסוגין שקצר ואמר מכאן ואילך אני מפריש פיאה, כבר קדש וחל הדין פיאה, ואז לא יוכל לחזור בו, והוכיח מהבבלי בפ"ק דנדורים דכיון דהפריש כבר לשם פאה, כלומר שקרא רק שם פאה, כבר קדש, וממילא לא יוכל לחזור בו. וכונתו למה דבעי רב פפא שם ו, ב: יש יד לפאה או אין יד לפאה, ופריך בגמ': היכי דמי אילימא דאמר הדין אוגיא ליהוי פיאה והדין נמי היהא פיאה מעלייתא היא. הרי דבקריאת שם לחוד כבר קדש, ואם גם הירושלמי סובר כן א"כ לא יוכל לחזור בו, וקשה מסוגין שהיה כבר קריאת שם ויכול לחזור בו, לפיכך כתב דהבבלי והירושלמי מחולקים בדבר זה אם עיי' קריאת שם כבר קדש, ועיי"ש בהמשך דבריו. אמנם בירושלמי פאה, פ"ד ה"א, איתא: בעל הבית שקרא שם פיאה וכילה קורא אני עליו לא תכלה פאת שדך בקוצרך, לא קרא שם פיאה וכילה קורא אני עליו לא תכלה פאת שדך בקוצרך. ובהגהות הגר"א כתב: לא תכלה שדך בקוצרך כצ"ל ותיבת פאת נמחק. ובביאור הגר"א פירש: בעה"ב שקרא שם פיאה וכילה כו' פי' אז עובר על לא תכלה פאת שדך אבל כשלא קרא שם פאה וכילה אז לא קרינן כלל פאת שדך אלא לא תכלה שדך. ולפירושו חזינן דאף להירושלמי בקריאת שם כבר חל הדין פיאה, ואם עבר וכילה קרינן לא תכלה פאת שדך משום דכבר קדש ונעשה פיאה, משא"כ בלא קרא שם דלא נעשה עדיין פיאה לא קרינן רק לא תכלה שדך ולא פאת שדך, ומוכח דאף להירושלמי עיי' קריאת שם כבר נעשה פיאה.

אך אם נרצה לומר דיש כאן מחלוקת בין הבבלי והירושלמי: נוכל לומר דלא רק

אך לא רק בשיטת הבבלי אלא גם בשיטת הירושלמי יש לדון אם כן היא דחורה פיאה לעמרים אף לאחר שקרא שם פיאה על הקמה, דיש לומר דכיון שכבר קרא שם פיאה על הקמה, וקידשה משום פיאה להיפטר ממעשר, תו לא יכול לבטל הדין פיאה מהקמה ע"י קצירתו, וצריך ליתן להעניינים אותם העומרים שהיה עליהם דין פיאה בקמה וקצרים, וזה תלוי בפירוש הבבאי כו' אלא אפי' בשלא כילה את שדהו נמי משכחת לה והיינו בשקצר איזה השניה בדברי הירושלמי אלו. הפ"מ כתב: ולא סוף דבר שכילה את שדהו חלק מן שדהו ואמר מכאן ואילך אני מפריש פאה וכלומר עכשיו אני מפריש פאה כשיעור של השדה ואח"כ אקצור את הנשאר, כיון שקצר שבולת הראשונה, כלומר אם אח"כ נמלך והתחיל לקצור כיון שקצר אף שבולת אחת חזרה פאה לעומדין והרי הוא מפריש מן הקציר שבתחלה על הקמה. ומבואר שאף שכבר קרא שם והפריש פיאה וקצר חזרה פיאה לעומדין ומפריש מן הקציר שבתחילה.

אבל הגר"א ז"ל בביאוריו פירש בדרך אחר כל דברי הירושלמי, בין הבבאי הראשונה בין הבבאי השניה, משום דבאמת קשה כל הסוגיא בירושלמי, בבבאי הראשונה, בכילה את שדהו ושייר בה כדי פיאה כיון שקצר שיבולת ראשונה חזרה פיאה לעומרים, קשה, מאיזה טעם תחזור כל הראוי להיות פיאה לעומרים משום שקצר שיבולת אחת, הלא עדיין נשאר במחובר שראוי להיות פיאה בקמה כדינה, ומצאתי בשדה יהושע, ריש פ"א ד"ה כילה, שכתב: חז' פאה לעומרים בפ"ב עלה דמתני' דתנן מפני שחובת הקציר בקמה, אמ' בגמ' כלה את שדהו ושייר בה כדי פאה כיון שקצר שבול' הראשו' חזר' פאה לעמרי' כו' אבל משקצר שבולת הראשונה מאותו המשואר הרי לא נשאר

---

בקריאת שם לחוד אלא גם בהפריש כבר פיאה, שבודאי קדש וחל הדין פיאה כיון שעשה הפרשה, וחלקו הבבלי והירושלמי אם יכול לחזור בו, לקצור הפיאה שתחזור לעמרים, וליטול הפיאה שהפריש כבר לעצמו. וזה תלוי בהשאלה אם ע"י ההפרשה כבר זכו העניינים בהפיאה, ונעשה מיד ממון עניים, או דלא זכו עדיין עד שיגיע לידם, דאם ע"י ההפרשה כבר זכו העניינים אינו יכול לחזור בו, ולא חזרה הפיאה לעמרים עוד, ואם לא זכו העניינים עד שיגיע לידם, עדיין יכול לחזור בו, ואף אחר שהפריש הפיאה עדיין חזרה הפיאה לעמרים. וכבר דנתי בספרי "לב יוסף", סי' ז', לענין כל מתנות העניינים מתי זוכים העניינים, ומסקנתי שם דבשאלה זו מתי זוכים העניינים בהמתנות מחולקים הבבלי והירושלמי, להבבלי אף קודם שבאו המתנות לידי העניינים כבר זכו בהן ונעשו ממונם, ולהירושלמי לא זכו העניינים בהמתנות עד שיגיע לידם, עיין שם.

ולפי"ז גם במחלוקת זו אם חזרה פיאה לעמרים אחר שהפריש כבר הפיאה בקמה אזלי הבבלי והירושלמי לשיטתייהו, להבבלי לשיטתיה אחר הקריאת שם וההפרשה לא יוכל לחזור בו ולא חזרה לעמרים, ולהירושלמי לשיטתיה יכול לחזור בו, ואף אחר שהפריש כבר פיאה חזרה פיאה לעמרים, וכמבואר בסוגיא.

במחובר שיעור א' מששי' דעד עתה היה השיעור שלה לא פחות ולא יותר וכשקצר השבולת הרי חסר שבולת מן השיעור ואנן בעינן א' מס' וליכ' לכך חוזר דין הפאה לעמרי' ומניח פאה מן הנקצר.

אבל עדיין קשה יתן מן המשואר במחובר, ומה שחסר שיבולת מן השיעור א' מס' ישלים באותה השיבולת שקצר, ולמה יבטל הדין שצריך ליתן פיאה בקמה מכל שאר הפיאה בשביל אותה השיבולת שקצר, ואם נאמר דכיון שקצר כבר שיבולת אחת ובע"כ יש לו להפרישה מתלוש יכול סבר להפריש מתלוש גם שאר הפיאה, כיון שאינו יכול להפריש כל השיעור א' מששים ממחובר, קשה דהלא מה דתנן, פ"א מ"ב, אין פוחתין לפאה מששים, הוא רק מדרבנן ומדאורייתא אין לפאה שיעור, כדאיתא בחולין קלז, ב, ולמה יבטל הדין דאורייתא שצריך לתת הפיאה ממחובר בקמה בשביל השיעור א' מששים דרבנן. ואולי יש ליישב, דבירושלמי, פ"א ה"א, איתא: הפיאה יש לה שיעור מלמטן כו' אית תנא תני הפיאה כו' אין להם שיעור לא למעלן ולא למטן. והר"ש שם הביא דברי הירושלמי ומסיים על התנא בתרא, ומתני' דקתני אחד מששים מדרבנן. ומשמע מדבריו דלהתנא קמא שאמר הפיאה יש לה שיעור מלמטן שיעור ששים הוא מן התורה, ובזה הוא דפליגי הת"ק סובר ששיעור ס' הוא מן התורה והתנא בתרא אית ליה דהוי מדרבנן, ועי' במל"מ ה' מתנ"ע, פ"א הט"ו, מה שתמה על הר"ש, ועי' בביהגר"א והמהרא"פ על אתר שכתבו כהר"ש, וא"כ י"ל דאף דקי"ל כמ"ד דשיעור ס' הוא מדרבנן, וכמו שהבאנו מהא דחולין, זו הסוגיא בירושלמי איתא כמ"ד דשיעור ששים הוא מדאורייתא, וכיון שהיה שיעור מדויק א' מס' וכשקצר השיבולת חסר השיעור א' מס' בקמה, וכיון שאין יכול ליתן כל השיעור ממחובר יכול כבר ליתן הכל מתלוש וחזרה הפיאה לעמרים, וכמש"כ השדה יהושע, ויהיה מסוגיא זו סמך לדעת הר"ש דיש מ"ד דשיעור אחד מששים בפיאה הוא מן התורה, אך זה דוחק.

וראיתי בספר ניר שכתב על דברי הירושלמי אלו: משמע לכאורה דיוכל לקצור הקמה לעצמו ולפוטרה בפאת העומרים דהא אמר כה"ג דמפריש מן הקציר על הקמה, ותימה כיון שקמה לפניו למה יקצרה דהא מה"ת אין לפיאה שיעור ויש לפניו במחובר פאה כדינה איך מותר לו לקוצרה ולפוטרה בעמרים, ושמא לא שמותר לו לכלות פאת שדהו הנשארת בקמה אלא יכול להפריש פאה מעמרים על קמתו ויקצור הקמה וישאיר ממנה כל שהוא דבכה"ג מן התורה הוא יוצא ידי חובתו שפיר שהרי הניח פאה במחובר ולענין שיעור דהוי מדרבנן כיון דקצר כבר שיבולת אחת ובע"כ יש לו להפריש בתלוש

יכול גם השיעור דאחד מששים ליטול מתלוש ולפטור הקמה שנשאר לבד מה שישאיר במחובר כל שהוא. וגם זה דוחק דבירושלמי לא נזכר שעליו להשאיר במחובר כל שהוא.

והמהר"ש סיריליאז פירש בבא זו, ז"ל: וקא בעי מפריש מן הקציר על הקמה היכי דמי כו', כיון שקצר שבולת הראשונה, כיון שהניחה לפאה וחזר וקצר שבולת ממנה ונתערבה בקציר ונפלה דליקה בקמה חזרה לעומרים הקצורים ומפריש מהן כל הס' מכל הקציר וטעמא דכיון דנחית שם פאה בעומרים נחתא אכלהו. פירש בזה המהרש"ס דמיירי שקצר שבולת אחת מהקמה שהניח לפאה ונתערבה בקציר ובשאר הקמה נפלה דליקה, וחל עליהם דין חזרה פיאה לעומרים.

ופירש כן משום דאל"כ קשה כיון שקמה לפניו למה יקצרנה דהא מה"ת אין לפיאה שיעור, ויש לפניו במחובר פיאה כדינה, איך מותר לו לקוצרה ולפוטרה בעמרים, וכמו שתמה בספר גיר.

ואף דבאם נפלה דליקה בכל שאר הקמה שהניח לפיאה, ולא קצר שיבולת אחת מהקמה שהניח לפיאה, לא חל דין חזרה פיאה לעומרים, וכמו שפירש המהרש"ס בעית הגמ' בריש פירקין: כילה את שדהו את אמר חזרה פיאה לעומרין מהו שתחזור פיאה לקצירת שיבולת הראשונה, ומסיק דאף בפיאת עומרין לא חזרה פיאה לקצירת שיבולת הראשונה, כמו בפיאת קמה, וכתב המהרש"ס: לא חזרה פאה לקצירת שבולת הראשונה, כדלעיל דאם נשרף הגדיש לא חיילא אשבולת ראשונה דהיא גורמת החיוב על השדה ומקום החיוב הוא דנשרף [והוא מה דפירש המהרש"ס הבעיא הראשונה שם לענין פיאת קמה: שבולת הראשונה מהו שתהא חייבת בפאה, כגון אם נשרף שאר הקמה או הגדיש ולא נשתיר אלא אותה שבולת ראשונה שקצר, היא חייבה כל שדהו וכו', כדפרישית דהיא גורמת כל החיוב על השדה וחלק החיוב הוא שנשרף ופשיטא דהיא פטורה]. אף פאת עומרים, שחלה עליהן מטעם קצירה הראשונה אינה חוזרת לראשונה. הרי דבנשרף הקמה לא חזרה פאה לעמרים, וכ"כ המהר"א"פ, להלן בפ"ב ה"ד בד"ה קצר חצי אגדה, דבנשרף חובתה פטורה לגמרי ולא אמרינן חזרה פיאה לעומרים אלא בכילה, עי"ש, ועי' להלן, פ"ג ה"ה, בגמ' על מתני' דהמוכר קלחי אילן כו' אם שייר שדהו הוא נותן פיאה לכל: נשרף חלק של מוכר אין תימר משום דחובת קצירה בקמה נשרף נשרף, [והלוקח מפריש ואינו נוטל דמים, מהר"א"פ] אף דשם חובת הקציר על הקמה של מוכר, ובנשרף הקמה של מוכר, חלק החיוב הוא שנשרף, ולמה

חזר החיוב על הלוקח, יש לומר דשם שאני דנשאר גם אצל הלוקח קמה, וכמש"כ שם מהרא"פ, בד"ה נשרף נוטל ממנו דמים: והא דקאמר חובת הקציר בקמה לאו דווקא שהרי הכל מחובר הוא אלא כלומר בסוף. אבל במקום דנשרף הקמה ולא נשאר אלא עומרים לא חזר החיוב על העומרים. וכאן שקצר שיבולת מהקמה שהניחה לפיאה נתערבה בקציר ונפלה דליקה בשאר הקמה סובר המהרש"ס דחזרה פיאה לעומרים הקצורים ומפריש מהן כל הס' מכל הקציר, דכיון דהשיבולת מהקמה נתערבה בקציר וצריך ליתן השיבולת משום פיאה, עליו להשלים לשיעור ס' מכל הקציר אל השיבולת מהקמה, וכמו שהסביר, דכיון דנחית שם פאה בעומרים נחתא אכלהו. וזהו מה דאמר בגמ', מפריש מן הקציר על הקמה, פירוש, כל הס' מכל הקציר על הקמה שנפלה בה דליקה.

כן היא כונת המהרש"ס בפ"י דברי הגמ', ולפירושו מיושבה תמיהת הספר ניר, דכיון דאין כאן קמה לפניו לתת במחובר פיאה כדינה, דנפלה דליקה בהקמה, שפיר חזרה פיאה לעומרים הקצורים, ומפריש מן הקציר על הקמה.

וכן בהבבא השניה, בשקצר ואמר מכאן ואילך אני מפריש פיאה כיון שקצר שיבולת ראשונה חזרה פיאה לעומרים מפריש מן הקציר על הקמה, קשה, למה תחזור הפיאה לעומרים ויפריש מן הקציר שבתחילה על הקמה, וכמו שפ"י הפ"מ, כיון שכבר הפריש פיאה כבר קדש ולא יוכל לחזור בו, וכמו שהקשה בספר ניר.

קושיות אלו הכריחו להגר"א לפרש בב' הבבות, שלא חזרה הפיאה לשאר העמרים להפריש מן הקציר שבתחילה על הקמה, אלא שחזרה הפיאה לאותה השיבולת שקצר, ועליה לבד חל הדין חזרה פיאה לעמרים ליתן אותה השיבולת משום פיאת עמרים, והשאר צריך להניח במחובר ולתת פיאה בקמה כדינה. וז"ל: ה"ג פעמים שהוא מפריש מן הקציר על הקציר ומן הקציר על הקמה היאך עבידא כו', נמצאת מפריש מן הקציר על הקציר, פי' דהיינו אותו שבולת שקצר משיעור פאה הוא מפריש אותה היום על מה שקצר תחילה והיינו מן הקציר על הקציר ותיבת על הקמה מיותר. כן כתב בכת"י א', ובכת"י ב' כתב: נמצאת מפריש מן הקציר על הקציר, דאותה שבולת שקצר מן השיעור פאה מפרישה על מה שקצר קודם הפרשת הפאה. כך פירש הבבא הראשונה. ולפירושו לא חזרה כל הפיאה לעומרים שקצר תחילה, כיון שלא קצר רק שיבולת אחת, ונשאר במחובר השאר הראוי להיות פיאה בקמה כדינה, רק מאותה השיבולת שקצר חזרה הפיאה לעומרים, פירוש לעצמה.

והשאר נשאר פיאה בקמה, ולפיכך הוצרך להגיה בבבא זו, נמצאת מפריש "מן הקציר על הקציר" לא כגירסת הספרים "מן הקציר על הקמה" דאינו מפריש משאר העומרים על הקמה שנשארה, דזו הקמה שנשארה תהיה פיאה בקמה כדינה, רק אותה השיבולת מפריש על מה שקצר תחילה, דכיון שלא קצר רק שיבולת אחת לא חזרה הפיאה לכל העומרים רק לאותה השיבולת שקצר, ואותה השיבולת שקצר שהיתה ראויה להיות פיאה תהיה פיאה ביחד עם השאר שנשארו במחובר, להיות ביחד השיעור פיאה על הקציר שקצר תחילה.

ובבא השניה פירש: ולא סוף דבר שכילה את שדה, פי' שכילה את שדהו קודם שנתן את הפאה דהשתא כשקצר הוי מן הקציר על הקציר, אלא אפי' כשקצר, פי' שהתחיל לקצור וקרא שם פאה ותיכף אחר קריאת שם קצר מאותו מקום שקרא שם וא"כ צריך ליתן פאה מה (ממה) שקצר על מה שלא קצר והוי מן הקציר על הקמה. כן כתב בכת"י א', ובכת"י ב' כתב: שכילה את שדהו, קודם שהפריש פאה ואין בידו לתת פאה כ"א מן הקציר על הקציר, אלא אפי' בשקצר כו' בתחלת הקצירה קרא שם לפאה כיון שקצר שבולת ראשונה מאותן שקבע לפאה חזרה הפאה לעומרים היינו לאותה שבולת שקצר מעתה הרי דמפריש מן הקציר על הקמה, ולפירושו גם בבבא זו שכבר קרא שם לפיאה דחזרה פיאה לעמרים היינו לא לכל העמרים שקצר תחילה אלא לאותה השיבולת שקצר מעתה, דאותה השיבולת נשארת פיאה כבתחילה, ובוה הוא דמפריש מן הקציר על הקמה, אותה השיבולת שקצר על שאר הקמה שהפריש מתחילה פיאה עליהם.)

לפירוש הגר"א בירושלמי יש לומר דכמו בקצר רק שיבולת אחת אחר שקרא שם פיאה לא חזרה הפיאה לכל העמרים אלא לאותה השיבולת, כן אם יקצור כל הפיאה אחר שקרא שם פיאה לא תחזור הפיאה לכל העומרים אלא לאותן העומרים שקרא שם פיאה עליהם, ואותה הפיאה שהיתה פיאה בקמה תשאר פיאה בעומרים דכיון שכבר קרא שם פיאה שוב אינו יכול לחזור בו, ודעת הירושלמי היא כדעת הבבלי בזה, שכל הדין של חזרה פיאה לעומרים, שיכול ליתן מכל העומרים אף מאלו שלא היו מיוחדים לפיאה, לא נאמר אלא בלא קרא עדיין שם פיאה על הקמה אבל בקרא כבר שם פיאה על הקמה תו לא חזרה פיאה לעומרים, דלא כדברי הצפנת פענח שכנראה סמך על דברי

6) וקשה לדברי הגר"א דהפיאה שהפריש כבר בקמה לא בטלה, ואותה השיבולת שקצר נשארת פיאה כבתחילה, א"כ אין זה מפריש מן הקציר על הקמה, שהרי כבר קרא עליה שם פיאה בקמה, וכשקצרה אינו מפרישה עתה מחדש על הקמה, רק נשארת פיאה מההפרשה הקודמת, וצ"ע.

הירושלמי כאן לומר שאף בקרא כבר שם פיאה על הקמה חזרה פיאה לעומרים.

בכל אופן אף אם נפרש סוגית הירושלמי כאן דלא כהגר"א ונוכח מזה על דעת הירושלמי שאף בקרא כבר שם פיאה וקצרה חזרה פיאה לעומרים, עדיין אין הכרח מזה על דעת הבבלי, וקשה להעמיד הסוגיות בבבלי דמיירי בזה האופן כמו שהעמיד הצ"פ, אלא ודאי מיירי בלא קרא שם פיאה, וכמו שמשמע ממשטות לשון הברייתא שמביאה הגמ' בב"ק צד, א, לא הפריש מן הקמה יפריש מן העומרים, ומשמע שלא הפריש. ולא קרא שם פיאה כלל, ובכ"ז מבואר שהוא מדין לאו הניתק לעשה, הרי דגם בלא קרא שם פיאה לא הוי דין בפני עצמו וחיוב חדש, אלא תיקון ותשלומין על חיוב הפיאה בקמה שעבר וביטל.

וכן מדברי הרמב"ם בה' מתנ"ע, פ"א ה"ב, שכתב: עבר וקצר את

(7) הצפנת פענח העמיד הסוגיות בבבלי, הסוגיא בב"ק צד, א, והסוגיא במכות טז, ב, וחולין קמא, ב, דמיירי בזה האופן דקרא עליו כבר שם פיאה, וסובר דרק בקרא שם פיאה וכילה שייך דין שינוי דאמר בב"ק לענין אם מפריש מן העיסה, ודין לאו הניתק לעשה דאמר במכות וחולין, וז"ל: אך באמת כך דקרא עליו שם פיאה בקמה ואח"כ כילה אז תליא בהך דב"ק דף צ"ד אם שינוי קונה דכבר חל עליו שם פיאה ושייך בו גדר שינוי כו' וכן מה דמבואר במכות וחולין שם דזה שייך לגדר ניתק לעשה והוה מחלוקת בחולין שם זה היכא דקרא שם פיאה בקמה וא"כ חל עליו שם פיאה ואח"כ כילה אז לרבנן הוה ניתק לעשה ולר"י דס"ל מעיקרא משמע הוה ביטל ועבר על לאו דלא תכלה.

אמנם אין הכרח לומר כדברי הצ"פ, דשפיר אפשר להעמיד סוגיות אלו בלא קרא עדיין שם פיאה בקמה. לענין שינוי י"ל, כיון שכבר נתחייב בפיאה כבר יש להם להעניינים זכות בהפיאה, ויש שם ממון עניים, ושייך בו גדר שינוי, [ועיי' בפיה"מ להרמב"ם, פאה פ"ב מ"ח, הטעם שכתב על מה דתנן שם, קצר חציה ומכר חציה הלוקח גותן פאה לכל, וכ"כ בפ"י הרא"ש שם, ועיי' בספרי "לב יוסף", סי' ז' אות ב']. ולענין לאו הניתק לעשה כיון דאף היכא דלא קרא שם פיאה וכילה עבר על לאו דלא תכלה בודאי שייך לומר בזה לאו הניתק לעשה, וא"כ סוגיות אלו שפיר מיירו בלא קרא שם פיאה ובכ"ז ניחא מה שנאמר שם בזה דין שינוי ולא הניתק לעשה.

ומה שכתב שם הצ"פ על הסוגיא דתמורה ו, א: אבל הך דתמורה ר"ל אם לא קרא שם פיאה כלל בקמה או הוה אמינא דתליא בהך דאי עביד מהני וזה שייך רק אעיסה אבל אעומרים הא מרבינן מקרא פיאת עומרים. [גם דבריו אלו קשים דאין קרא על פיאת עומרים, וכמו שהערנו על דבריו בפנים, והדין של פיאת עומרים הוא רק משום לאו הניתק לעשה כמבואר במכות וחולין, וכיון דעביד מהני תו לא צריך לתקן הלאו דלא תכלה גם בפיאת עומרים.] לדבריו דזה שייך רק אעיסה צריך לומר דמה דמתיב שם על אביי דס"ל עביד מהני מהברייתא הוא רק מר' ישמעאל, דאמר אף מפריש מן העיסה, ולא מרבנן דאמרו לא הפריש מן הקמה מפריש מן העומרים, וזה דוחק, וכל זה הוצרך לדחוק משום שיטתו דבלא קרא שם פיאה מרבינן פיאת עומרים, והוא חיוב בפני עצמו שחל אעומרים, אבל אם נאמר דכל הדין של פיאת עומרים הוה רק משום ניתק לעשה אף בלא קרא שם פאה, ולא הוי חיוב חדש על העומרים, שפיר שייך עביד מהני אף אעומרים וכיון דעביד מהני תו לא צריך לתקן הלאו דלא תכלה.

כל השדה כו' לוקח מעט ממה שקצר כו' ונותנו לעניים כו' אבה כל הקצירה שקצר או נשרף קודם שנתן הפאה הרי זה לוקח שהרי עבר על מצות לא תעשה ואינו יכול לקיים עשה שבה שניתק לו. משמע שעבר וקצר בלתי קריאת שם פיאה, ובכ"ז כתב דמה שלוקח ממה שקצר ונותנו לעניים הוא מטעם לאו הניתק לעשה כסוגיות הגמ' במכות וחולין, הרי דגם באופן שלא קרא שם פיאה הוא ניתוק ותיקון על הלאו ולא תכלה שעבר ולא דין בפני עצמו וחיוב חדש<sup>8</sup>).

## — ג —

והנה בתו"כ, פ' קדושים פ"א, תניא: ובקצרכם פרט לשקצרוהו לסטים קרסמוה נמלים שברתה הרוח או בהמה ובקצרכם פרט לשקצרוה עכו"ם. וכבר הבאנו באות א' שהר"ש במתני' הביא דברי הת"כ כטעם על מה דתנן לענין פיאה, שדה שקצרוה נכרים קצרוה ליסטים קרסמוה נמלים שברתה הרוח או בהמה פטורה, וכ"כ הר"מ, ואמר הכתוב בחיוב פאה ובקצרכם שנהיה אנתנו הקוצרים. ושם בת"כ מסיק: מיכן אמרו עכו"ם שקצר שדהו ואח"כ נתגייר פטור מן הלקט והשכחה והפאה ור' יהודה מחייב בשכחה שאין שכחה אלא בשעת העמור. וכן לענין שכחה תניא בספרי, פ' רפ"ג: כי תקצור קצירך פרט לשקצרוהו גוים, מכאן אמרו נכרי שקצר את שדהו ואח"כ נתגייר פטור מן הלקט ומן השכחה והפאה, רבי יהודה מחייב בשכחה שאין שכחה אלא בשעת העמור. וכבר הבאנו באות ב' מה דתנן מחלוקת זו דר' יהודה ורבנן במתני' דפאה, פ"ד מ"ו, ומה דאמר בירושלמי שם, ה' (ג) ד', על זה: יאות אמר ר' יהודא ומ"ט דרבנן כו', כתיב ושכחת עומר בשדה ושכחת קמה את שיש לו שכחת קמה יש לו שכחת עומרין את שאין לו שכחת קמה אין לו שכחת עומרין. והר"ש הביא דברי הספרי וכתב: ובירושלמי (הל' ג') דריש מקרא אחרינא, ומביא דברי הירושלמי. וכן בפ"י מהר"ש סיריליא על הירושלמי, כתב: והתם בספרי מפרש טעמא דרבנן מקרא אחרינא דכתיב כי תקצור קצירך ושכחת פרט לשקצרוה גוים דדוקא כי קצר ישראל הוא דאיכא שכחה ולא כי קצר גוי ואע"ג דשכחה בשעת עמור וכבר נתגייר. וסוברים הר"ש והמהרש"ס דהספרי והירושלמי פליגי בטעמא דרבנן. אכן

(8) ועי' ברדב"ז שם שהביא למקור על דברי הרמב"ם המשנה ולעולם הוא נותן משום פיאה ופטור מן המעשרות, ומשנה זו בודאי מיירי בלא קרא שם פיאה, ובכ"ז מחית לה הרדב"ז בחדא מחתא עם הדין שחזרה פיאה לעומרים מטעם לאו הניתק לעשה, הרי דגם באופן זה לא הוי חיוב חדש.



הרע"ב, שם במ"ו כתב: עובד כוכבים שקצר את שדהו וכו' דכתיב גבי לקט ופאה ובקצרכם פרט לשקצרוה כותים וגבי שכחה כתיב כי תקצור קצירך ושכחת עומר מכאן אמרו עובד כוכבים שקצר שדהו ואחר כך נתגייר פטור, שאין השכחה אלא בשעת עמור, ובשעת עמור מיהו גר היה וחייב בכל המצות ורבנן סברי הואיל ואיכא שכחה בעומר ואיכא שכחה בקמה כדכתיב ושכחת עומר בשדה לרבות שכחת קמה את שישנו בשכחת קמה ישנו בשכחת עומר כו'. הרי דהרכיב הרע"ב יחד דרשת התו"כ והספרי עם טעם הירושלמי, ובודאי סובר דהספרי והירושלמי לא פליגי בטעמא דרבנן, דלא כהר"ש והמהרש"ס.

וגראה דסברות הר"ש והמהרש"ס והרע"ב בזה, אם הספרי והירושלמי פליגי בטעמא דרבנן או לא, תלוי בפירוש דברי האמוראים בירושלמי. הנה הרמב"ם בה' מתנ"ע, פ"א ה"ו, כתב: כשם שהשכחה בעמרים כך היא בקמה. וכתב הכ"מ: כן משמע בפ"ו [מ"ז] דתנן קמה שיש בה סאתים ושכחה אינה שכחה משמע דאי הוי פחות מסאתים הוי שכחה ובספרי יליף לה מקרא, והוא מה דאיתא בספרי, פ' רפ"ג, : בשדה לרבות את הקמה. וכן בסוטה מה, א מבואר דבין לרבנן ובין לר' יהודה מרבין שכחת קמה, עי"ש. נמצא דיש ב' חיובים בשכחה, שכחת קמה במחובר ושכחת עומרין בתלוש. והנה בכל חיובי מתנות כהונה ועניים יש מעשה המחייב שגורם החיוב, בתרומה ומעשר המעשה המחייב הוא המירוח, בחלה הוא גילגול העיסה כמבואר בחלה פ"ג, ובפיאה ילפינן מבקוצרכם שמעשה המחייב היא הקצירה כמו שהבאנו מדברי הגמ' בחולין קלח, א והירושלמי ריש פאה, וכן לענין לקט שהיא חובת קמה בשעת הקצירה ילפינן מבקוצרכם שקצירת עכו"ם שאינן בתורת פיאה ולקט לאו מעשה הקצירה היא לגרום החיוב, וכן בשכחת קמה שהיא במחובר בשעת הקצירה ילפינן בספרי מכי תקצור קצירך שקצירת עכו"ם לאו

(9) ומשם קשה על דברי מהריב"מ"צ פאה, פ"ד מ"ו, שהביא דברי הירושלמי בטעמא דרבנן דמקשו שכחת עומרין לשכחת קמה, וכתב: ור' יהודה מחייב בשכחה שאין השכחה אלא בשעת עימור כו', ושכחת קמה לא דריש. והוא נגד דברי הגמ' בסוטה, ומלבד הסוגיא דסוטה קשה לומר שר"י יחלוק על סתם משנה דפ"ו דפאה והספרי דדרשי שכחת קמה, וצריך לומר דכונתו היא דלא דריש ר"י ההיקש של שכחת עומרין לשכחת קמה דדרשי רבנן וסוברים מזום זה דמי שאין לו שכחת קמה אין לו שכחת עומרין, ולא כוון שר"י לא דריש הריבוי שיש שכחת קמה, וקיצר בלשונו. ועי' בשנות אליהו על משנה זו בפ"י הקצר ד"ה רבי יהודה מחייב. ועי"ש עוד בד"ה נכרי, והוא על דרך פ"י הר"מ עי"ש ובתוס' יו"ט פ"ד מ"ג ד"ה בעומר, ואכ"מ להאריך.

מעשה קצירה היא לחייב בשכחה, כל זה הוא בחיובי קמה שהם בשעת הקצירה בהם שייך לומר שחיובם בא ע"י הקצירה ובעינן לזה דין מעשה הקצירה המביאה את החיוב, אבל בשכחת עומרים שאיננה חובת קמה בשעת הקצירה רק חובת העימור בשעת העימור, המעשה המחייב היא לא הקצירה אלא העימור, ולפיכך סובר ר' יהודה דמה דנתמעט קצירת נכרי מבקוצרכם דקצירתו לאו קצירה המחייבת היא הוא רק לענין פיאה ולקט שהם בשעת הקצירה ולא לענין שכחה שהיא בשעת העימור, דלזה לא בעינן מעשה קצירה לחייב רק מעשה עימור, וכיון דבשעת העימור כבר נתגייר, ויש להעימור שלו תורת מעשה עימור לחייב בשכחה, חייב בשכחה אף אם קצר בהיותו נכרי, כל זה לא פליג ר' יהודה אלא לענין שכחת עומר, שהיא בשעת העימור, אבל לענין שכחת קמה במחובר שגם ר' יהודה מרבה לה מבשדה כמו שהבאנו מסוטה מה, א, 10) והיא בשעת הקצירה בעינן מעשה קצירה לחיובה, ובזה גם ר' יהודה יודה לרבנן דנכרי שקצר ואח"כ נתגייר פטור אף מהשכחה, כיון דבשעת הקצירה היה נכרי ולא היתה קצירתו מעשה קצירה לחיבו בשכחת קמה, זהו ביאור מחלוקת ר' יהודה ורבנן.

ומקשה הירושלמי יאות אמר ר' יהודה ומ"ט דרבנן, ומשני, כתיב ושכחת עומר זו שכחת עומר בשדה זו שכחת קמה את שיש לו שכחת קמה יש לו שכחת עומרין את שאין לו שכחת קמה אין לו שכחת עומרין. וכבר הבאנו מה שכתב בביאור הגר"א: פי' דמקיש זה לזה דזה שפטור משכחת קמה פטור משכחת עומר ובשעת שכחת קמה עדיין לא נתגייר. והר"ש והמהרש"ס כנראה מפרשים דברי הירושלמי כהגר"א שהוא היקש שכחת עומרין לשכחת קמה דמי שפטור מזה פטור מזה, וא"כ נמצא דבגוף הסברא מודים רבנן לר' יהודה דמשכחת עומר לא שייך למעט נכרי שקצר שדהו ואח"כ נתגייר, דכיון שהיא בשעת העימור לא בעינן לזה מעשה הקצירה ולא שייך למעט נכרי שנתגייר משום דקצירתו בהיותו נכרי לא היתה מעשה הקצירה, דלזה לא בעינן מעשה הקצירה, רק דמקשו שכחת עומרין לשכחת קמה, ור"י לית ליה הקישא ובזה הוא דפליגי רבנן ור"י, ובדברי הספרי מבואר טעמא דרבנן משום דילפי ממי תקצור קצירך דדוקא כי קצר ישראל הוא דאיכא שכחה ולא כי קצר גוי, וכמש"כ המהרש"ס, וסוברים רבנן שדרשה זו היא גם לענין שכחת עומרין דהיא בשעת העימור שכבר נתגייר, הרי דהספרי פליג על הירושלמי.

וס"ל דלרבנן אף לשכחת עומרין בעינן לחיובה מעשה הקצירה, דאף שאינה אלא בשעת העימור זהו רק גמר החיוב אבל הקצירה היא ג"כ תנאי לדין חיובה וקצירת נכרי לאו מעשה קצירה היא לחייב בשכחה, ור' יהודה לא בעי מעשה קצירה לשכחת עומרין, משום דסובר שאין הקצירה תנאי לדין חיובה, ובוהו הוא דפליגי רבנן ור' יהודה, ולפיכך כתב הר"ש על דברי הספרי דבירושלמי דריש מקרא אחרינא, והמהרש"ס כתב על דברי הירושלמי דבספרי מפרש טעמא דרבנן מקרא אחרינא, דלהירושלמי פליגי רבנן ור"י אם מקשינן שכחת עומרין לשכחת קמה, ולהספרי פליגי אם בעינן לשכחת עומרין מעשה הקצירה לחיובה בשכחה.

אכן הרע"ב שהרכיב דרשת הספרי והירושלמי יחד, וסובר דהספרי והירושלמי לא פליגי בטעמא דרבנן, נראה דמפרש פירוש אחר בדברי האמוראים בירושלמי בטעמא דרבנן את שיש לו שכחת קמה יש לו שכחת עומרין את שאין לו שכחת קמה אין לו שכחת עומרין, דלאו משום הקישא דשכחת עומר לשכחת קמה הוא, אלא טעם סברתם הוא, משום דסברי דשכחת עומרים אינו דין מיוחד וחיוב חדש על העומרים, רק דין וחיוב אחד עם שכחת קמה, דחיוב שכחת עומרים הוא המשך מחיוב שכחת קמה ואם אין שכחת קמה אין גם שכחת עומרים, דכיון דשכחת קמה היא בשעת הקצירה, והקצירה היא המעשה המחייב של החיוב שכחה, בעינן מעשה הקצירה גם על חיוב שכחת עומרים שהוא חיוב אחד עם שכחת קמה, ונכרי שנתגייר שבשעת הקצירה היה נכרי וקצירתו לאו מעשה קצירה היא לחייב פטור אף משכחת עומרים. ור' יהודה סובר דשכחת קמה ושכחת עומרים הם שני דינים וחיובים מיוחדים, וכיון דחיוב שכחת עומרים הוא בשעת העימור לא בעינן מעשה קצירה על חיובה רק מעשה עימור, ובשעת העימור הרי כבר נתגייר, ולפיכך מחייב בשכחה. נמצא דהאמוראים בירושלמי לא אמרו טעם אחר מטעם הספרי בסברת רבנן, רק הם מפרשים טעם הספרי בסברת רבנן שממעטים אף שכחת עומרים מכי תקצור קצירך דבעינן גם על זה מעשה הקצירה אף שאינה בשעת הקצירה.

וכן מה דממעט בתו"כ וספרי קצרה ליסטים וכרסמוה נמלים ושברתו הרוח או בהמה מלקט שכחה ופאה משום דבכל אלו ליכא מעשה קצירה, לענין שכחת עומרים יהיה גם כן תלוי במחלוקת ר' יהודה ורבנן כמו בנכרי שקצר שדהו ואח"כ נתגייר, לרבנן דגם שכחת עומרים תלוי בקצירה ובעינן מעשה הקצירה לחיובה נתמעטו כל אלו גם משכחת עומרים, ולר' יהודה דשכחת עומרים שהיא בשעת העימור אינו תלוי בקצירה ולא בעינן מעשה הקצירה לחיובה אלא מעשה העימור לא נתמעטו.

— ד —

מתוך כל מה שנתבאר בדברינו תתישב מה שהקשינו על דברי הרמב"ם מה שבהלכה ד', שהביא דין הרישא של משנתינו, מסיים הטעם השנוי במשנה, שחובת הפאה בקמה, ולפי' הר"ש ומהריב"ם צ"ע טעם זה שייך רק על הסיפא, וטעם הרישא הוא משום דכתיב ובקוצרכם פרט לשקצרוהו הליסטים וכו', כדאיתא בתו"כ ומובא בר"ש ור"מ, וכן הניח בספר שערי צדק את דברי הרמב"ם בקושיא. לפי דברינו יש לומר שבהטעם השנוי במשנה שחובת הפאה בקמה יש שני מובנים, והוא מתפרש לתרי אנפי, ואופן האחד שייך לומר גם על הרישא, והרמב"ם מפרש שטעם זה השנוי במשנה הוא לא רק על הסיפא אלא גם על הרישא.

נתבאר בדברינו שיש שני חיובי פיאה, פיאת קמה ופיאת עומרים, ואם לא נתן מן הקמה יתן מן העומרים. וחקרנו אם החיוב לתת מן העומרים הוא דין בפני עצמו וחיוב חדש שחל על העומרים, או אינו אלא תיקון ותשלומין על החיוב של פיאת קמה שנשאר עליו. אם היינו אומרים דפיאת עומרים הוא דין בפני עצמו וחיוב חדש על העומרים לא היה בעינן מעשה המחייב של קצירה לחלות חיוב זה, וגם על ידי קצירת כל אלו דתנן במתני' שאין עליה דין מעשה קצירה לחייב בפיאה היה מתחייב בחיוב חדש זה שחל על העומרים, כיון שחיוב זה בא לאחר הקצירה, כמו שמחייב ר' יהודה בשכחת עומרים בנכרי שקצר את שדהו ואח"כ נתגייר משום שאין השכחה בשעת הקצירה אלא בשעת העימור. ובקצירת כל אלו דתנן במתני', דפטור אף משכחה כדאיתא בתו"כ וספרי, בודאי יחייב ר' יהודה בשכחת עומרים כמו בנכרי שנתגייר, וכמ"ש, וכ"כ היה מחייב בפיאת עומרים. ואף רבנן דפליגי על ר' יהודה הלא בגוף סברתו מודים גם הם כדפריך בירושלמי, יאות אמר ר' יהודה, ומשני דטעמא דרבנן הוא משום דמי שאין לו שכחת קמה אין לו שכחת עומרים, וכבר נתבאר לעיל דברי הירושלמי שהוא או משום שהוקש שכחת עומרים לשכחת קמה, כמו שפי' הגר"א וכמ"ש בדעת הר"ש והמהרש"ס, או משום ששכחת עומרים הוא דין חיוב אחד והמשך משכחת קמה, כמו שביארנו וכמ"ש בדעת הרע"ב. ואם כן אם פיאת עומרים היה דין בפני עצמו וחיוב חדש שחל על העומרים, וגם אין בפיאה היקש דפיאת עומרים לפיאת קמה וכמ"ש, אז כיון שדין זה חל לאחר הקצירה לא היה ובעינן לזה מחייב של מעשה הקצירה, והיה מתחייב בפיאת עומרים גם בקצירת כל אלו דתנן במתני'. רק כיון שנתבאר שהחיוב לתת מן העומרים אינו חיוב חדש רק תיקון ותשלומין על החיוב לתת מן הקמה שלא יצא,

א"כ מאחר שלא נתחייב ע"י קצירתם בפיאת קמה לא נתחייב גם בפיאת עומרים.

כל זה הוא בהרישא שהנכרים ולסטים וכו' קצרו כל השדה, ולא היה מעשה הקצירה המחייב בפיאה, שם אין חיוב פיאה כלל על הקמה שיחזור לעומרים, אבל בהסיפא בקצר הוא חציה וקצרו לסטים חציה, שקצירתו כבר חייבה את כל השדה בפיאה, וטעם הפטור מפיאת קמה הוא משום שהחיוב נשאר בהחצי שקצרו הליסטים, שם הטעם מה שפטור מפיאת עומרים הוא לא משום שאין חיוב פיאה כלל על הקמה שיחזור לעומרים, אלא כמ"ש הר"ש ומהריב"מ"צ. נהי דאם כילה שדהו חזרה פאה לעמרים הכא הוא לא כילה. וזה ג"כ מאותו הטעם שהחיוב של פיאת עומרים אינו חיוס חדש רק תשלומין ותיקון על הלאו דלא תכלה שעבר, וכיון שהוא לא כילה ולא עבר על הלאו ולא תכלה לא חזרה הפיאה לעומרים, אבל אילו היה חיוב פיאת עומרים זיוב חדש שחל על העומרים, לא רק תיקון על הלאו דלא תכלה, היה החיוב שהיה על הקמה ע"י קצירתו חזר על העומרים אף בלא כילה הוא. נמצא שבעינן טעם זה על מה שלא חזרה הפיאה לעומרים, מפני שעיקר החיוב הוא על הקמה ואינו נותן מן העומרים רק משום תשלומין, בין על הרישא שהליסטים קצרו כל השדה בין על הסיפא שקצר הוא חציה וקצרו ליסטים חציה.

מזה שהרמב"ם הביא טעם המשנה שחובת הפאה בקמה גם בהלכה ד' על דין הרישא, שאין שם חיוב פיאה כלל, נראה שהרמב"ם מפרש שבטעם השנוי במשנה שחובת הפאה בקמה יש בו שני מובנים, מובן אחד כפירושם של הר"ש ומהריב"מ"צ שחובת הפאה של זה הגיחה בקמה, ובמובן זה הטעם הוא רק על הסיפא, שקצר הוא חציה וקצרו ליסטים חציה, וכבר נתחייבה השדה בפיאה ע"י קצירתו ובכ"ז פטור מפיאה, על זה אמרה המשנה הטעם שחובת הפאה בקמה, פירוש, כיון דצריך ליתן הפיאה מסוף השדה כדתנן בפאה פ"א מ"ג, וכדאיתא בתו"כ, פ' קדושים פ"א, : לא תכלה פאת שדך ואין פאת אלא מחמת הכילוי. א"כ חובת הפיאה של זה נשארה בקמה שבסוף השדה, וכיון שהליסטים קצרו אותה הקמה שהיה עליה חובת פיאה פטור, דבעינן שכל הקצירה כולה תהיה קצירה המחייבת בפיאה, וקצירה שאינה מחייבת בפיאה היא גם מפקיעה מחיובה, ועל דין זה כתב הרמב"ם בהלכה ה', שהחיוב בחצי שקצרו הליסטים, שהוא פירוש של חובת הפאה בקמה, כפי' הר"ש ומהריב"מ"צ.

כל זה הוא בהסיפא, אבל בהרישא, שהליסטים קצרו כל השדה, שם

אין חובת פיאה כלל, דע"י קצירתם לא נתחייבה השדה בפיאה מהטעם הנאמר בתו"כ משום שנאמר ובקוצרכם, אך זה הטעם של התו"כ מספיק רק על חיוב פיאת קמה שהוא בשעת הקצירה ובא ע"י מעשה הקצירה, אבל חיוב פיאת עומרים שאינו בשעת הקצירה ולא בא ע"י מעשה הקצירה היה צריך להיות אף ע"י קצירת נכרים ליסטים וכו', ומפרש הרמב"ם שע"ז ג"כ אמרה המשנה אותו הטעם שחובת הפאה בקמה במובן השני, ופירושו הוא שעיקר חובת הפאה היא בקמה, פי' במחובר, וכדתנן, פאה פ"ד מ"א, : הפאה נתנית במחובר לקרקע, והחיוב לתת מן העומרים בתלוש אינו אלא תשלומין על החיוב לתת מן הקמה שלא יצא, וכיון שלא היה חיוב על הקמה ע"י קצירתם מהטעם הנאמר בתו"כ אין גם חיוב על העומרים. [ומצאתי בביאור מהר"י קורקוס על הרמב"ם שכתב, בפ"ב ה"ד בד"ה קרסמוה נמלים כו' : ואף על פי שאם לא נתן מן הקמה מפריש מן העמרים היינו כשקצרה בחיוב אבל כאן שנקצרה בפיתור ע"י אחרים הלך חיובה ואינו חייב לתת מן העומרים. והוא כמו שנתבאר לדעת הרמב"ם בכוונת דברי המשנה.] ובמובן זה בטעם המשנה הוא גם עוד טעם על הסיפא על מה שפטור אף מפיאת עומרים מפני שהוא לא כילה, וכמ"ש הר"ש, וכ"ז הוא מפני שעיקר החיוב הוא בקמה, ופיאת עומרים אינה אלא לתקן הלאו דלא תכלה, וכיון שהוא לא כילה ולא עבר על הלאו פטור אף מפיאת עומרים. ואמרה המשנה הטעם בלשון דמשתמע לתרי אנפי, אופן א' כטעם על הסיפא שאין בה חיוב פיאת קמה, ואופן ב' כטעם על כל המשנה על מה שאין גם חיוב פיאת עומרים<sup>11</sup>).

11) נוסח המשנה בבבלי הוא "שחובת הפאה בקמה", אבל נוסח המשנה בירושלמי הוא "שחובת הקציר בקמה" ובנוסח זה הוא בפ"י הרע"ב, וכתב התוסיו"ט : שחובת הפאה, ובפ"י הרע"ב שחובת הקציר וכן הגירסא במשנה שבדפוס ש"ס ירושלמי, ובס' מלאכת שלמה כתב : שחובת הפאה בקמה, ונראה שצ"ל שחובת הקציר בקמה לפי מה שפ"י ר"ע ז"ל וכ"ה בירושלי, אבל בפ"י הר"ש והרא"ש ז"ל מצאתי שחובת הפאה בקמה וכן בהר"ש שירילא ז"ל וכדכתביבנא, ובתורתן של ראשונים כתב על נוסח הירושלמי : שחובת הקציר בקמה במשנה שבמשניות וכו' קושטא "שחובת הפאה בקמה".

והנה מה שאמרנו שהרמב"ם מפרש שטעם המשנה יש לו שני מובנים, ומובן הב' פירושו על עיקר חובת הפאה שהוא בקמה, פי' במחובר, והוא טעם המשנה על מה שלא חזרה הפיאה לעומרים, וקאי גם על הרישא, זה הפירוש מתפרש יותר לנוסח הבבלי שחובת הפאה בקמה, אבל נוסח הירושלמי שחובת הקציר בקמה מתפרש יותר על הסיפא שקצר חציה וקצרו לסטים חציה, ופירושו הוא שהחיוב של הקציר שבתחילה שקצר הוא נשאר בהקמה שבסוף שקצרו הליסטים, וכפ"י הר"ש ומהריב"ם ז"ל ודברי הרמב"ם בהל' ה' שהחיוב בחצי שקצרו הליסטים, כלשון זה של נוסח הירושלמי, שחובת הקציר בקמה, מצינו גם בירושלמי פאה, פ"ג ה"ה, על מה דתנן שם : המוכר קלחי אילן בתוך שדהו נותן פאה מכל אחד ואחד א"ר יהודה אימתו בזמן שלא שייר בעל השדה אבל אם שייר בעל השדה הוא נותן פאה לכל, ואמור ע"ז בירושלמי שם : מ"ט דר"י משום דחובת הקציר בקמה כו', והפירוש שם הוא שחובת הקציר של הלוקח נשארה בהקמה של המוכר

ומעתה נִיחָא מה שהרמב"ם בהלכה ד' סיים על דין הרישא, שחובת הפאה בקמה, דהוא טעם המשנה על מה שאין בקצירת כל אלו חיוב פיאת עומרים, וכמו שביארנו שהוא מפרש בן דברי המשנה. ובהלכה ה' על דין הסיפא כתב, מפני שהחיוב בחצי שקצרו הליסטים, והוא טעם המשנה על מה שאין בזה חיוב פיאת קמה, (" אבל על מה שאין חיוב פיאת קמה בדין הרישא לא נשנה הטעם בהמשנה, והוא מפורש בתו"כ ומובא בר"ש ובר"מ בפיה"מ.

בעל השדה, משום דפיאה ניתנת מסוף השדה וסוף השדה והקמה נשאה אצל המוכר, ולפיכך אם שייר בעל השדה הוא גותן פאה לכל, [ועי' בסוגית הגמ' שם ובבבלי חולין קלח, א, ויש מחלוקת בזה בין הבבלי והירושלמי בטעמא דר' יהודה]. וכן מתפרש גם מה ששינונו כאן שחובת הקציר בקמה, וכמ"ש.

אכן גם נוסח זה של הירושלמי אפשר לפרש להני תרי אנפי ושני מובנים שאמרנו מובן אחד כמו שם והוא טעם על הסיפא, ומובן אחד על עיקר חובת פאה של קציר שהוא בקמה, פי' במחובה, וכמ"ש לנוסח הבבלי. וסמוכין לזה מצאתי בס' שדה יהושע ריש פרק א' דפאה בד"ה כלה את שדהו, ובא"ד שם כותב: בפ"ב עלה דמתני' דתנן מפני שחובת הקציר בקמה כו' ובאור המשני היא כן דכיון דשייר בה כדי פאה בקרקע מפריש פאה מאותו השייר המחובה לפי שמצות הפא' בקמ'. הביא בזה המשנה בנוסח הירושלמי שחובת הקציר בקמה ופירשה על עיקר מצות פאה שהיא בקמה מהשייר המחובה, ואף שהוא מפרש כן הטעם על הסיפא למה החיוב בחצי שקצרו הליסטים, בכ"ז הוא מתאים גם עם מה שביארנו לדעת הרמב"ם שפי' כן גם כטעם על הרישא. ולפירושו זה נִיחָא עוד יותר, דלפי פירושו טעם המשנה מתפרש היטב בין על הרישא ובין על הסיפא במובן אחד. [ודוק במה שכתבתי כאן בפנים שבמובן בטעם על הרישא שכתבנו לדעת הרמב"ם כונה המשנה לומר גם על הסיפא, ואופן ב' זה הוא טעם על כל המשנה על מה שאין גם חיוב פיאת עומרים, ודברי השדה יהושע הם ראיה וסמך לדברי]. וראיתי שבגוף המשנה בפרק ב' הגירסא בפנים הירושלמי שבס' שדה יהושע הוא בנוסח הבבלי שחובת הפאה בקמה, ושם פירש כדברי הר"ש, ובאמת דברי הר"ש מתאימים יותר לנוסח הירושלמי ופירושו כאן מתאים יותר לנוסח הבבלי, וכנראה שמשום שנמצא בספרים ב' הנוסחאות לפיכך הרכיב כאן נוסח הירושלמי, שחובת הקציר בקמה, עם הדברים, לפי שמצות הפאה בקמה, שהם מלשון המשנה שחובת הפאה בקמה לנוסח הבבלי, מפני שלא קבעו בזה מסמרים להכריע איזה נוסח הוא הנכון. ועל מה שהרמב"ם בה"ד הביא דברי המשנה שחובת הפאה בקמה, ובה"ה כתב שהחיוב בחצי שקצרו הליסטים, חשבתי שאולי היה לפניו ב' הנוסחאות בהמשנה, נוסח הבבלי בהרישא, ומתפרש יותר בהמובן ששייך על דין הרישא שהביא בה"ד, וכמו שביארנו, ונוסח הירושלמי בהסיפא, ומתפרש יותר כדבריו בה"ה על דין הסיפא וכפי' הר"ש, אך זוהי השערה רחוקה ויותר נכון לומר שהיה לפניו רק נוסח הבבלי אלא שפירשו בתרי אנפי בשני מובנים השייכים בין על הרישא ובין על הסיפא.

(12) ומה שהרמב"ם בהל' ד' שהביא בה דין הרישא כתב הטעם בלשון המשנה, שחובת הפאה בקמה, ובהל' ה' שהביא בה דין הסיפא לא כתב בלשון המשנה, שחובת הפאה בקמה, אלא כתב שהחיוב בחצי שקצרו הלסטים, שהוא רק פירושו של הטעם השנוי במשנה שחובת הפאה בקמה, יש לומר שהמובן שעיקר חובת הפאה הוא במחובה, ששייך על הרישא לענין פטור מפיאת עומרים, הוא פשוט ומכוון יותר בלשון המשנה שחובת הפאה בקמה, מהמובן שהחיוב בחצי שקצרו הלסטים ששייך על הסיפא לענין פטור מפיאת קמה, ולפיכך בהל' ד', כשהביא דין הרישא, לא הוצרך הרמב"ם להביא אלא לשון המשנה, שחובת הפאה בקמה, ובהל' ה', כשהביא דין הסיפא, הוצרך להביא הטעם בפירושו, שהחיוב בחצי שקצרו הלסטים, שהוא פירושו של הטעם שחובת הפאה בקמה השנוי במשנה על הסיפא, וכפי' הר"ש ומהריב"מ"צ.

— ה —

וכשנעיין בסוגית הגמ' על משנתנו נראה שמה שאמרנו בדברי הרמב"ם שפירושו במתני' שהטעם שחובת הפאה בקמה קאי גם על הרישא יצא לו זה מתוך גוף הסוגיא בגמ'. דהנה בגמ' על משנתנו איתא: מתניתא בשקצרוה לעצמן אבל קצרוה לישראל חייבת ותני כן אין שוכרין פועלין גוים מפני שאין בקיאיין בלקט, מתנית' בשקצרוה לאבדה אבל קצרוה שלא לאבדה חייבת, א"ר הושעיא בר שימי אפי' תימר בשקצרוה שלא לאבדה פטור מאחר שהפאה ניתנית במחובר לקרקע ואין קרקע נגזלת.

והנה הר"ש מביא דברי הירושלמי וכתב: פי' קצרוה לאבדה אקצרוה לסטים קאי. והר"מ כתב: ומ"ש קצרוה נכרים כשקצרוה לנפשותם או לעשות היזק אבל אם ישכור אותם או קצרו לבעל השדה הוא חייב פאה. פי' הר"ש בזה, וכן פירשו שאר המפרשים, שאוקימתא שניה בשקצרוה לאבדה לא קאי אנכרים, כאוקימתא ראשונה בשקצרוה לעצמן, אלא אקצרוה ליסטים קאי. אכן דברי הר"מ מראים שפירש שבין אוקימתא ראשונה בשקצרוה לעצמן בין אוקימתא שניה בשקצרוה לאבדה קאי אקצרוה נכרים, וכ"כ הפאת השלחן, ס"ה אות כ'. והאוקימתא הראשונה בשקצרוה לעצמן דקאי אנכרים נראה מהר"ש שמפרש שהוא לעצמן ממש שהם הבעלים, והנפ"מ לענין אם נתגיירו אחר הקצירה שפטורים מפיאה, וזה כוון בהביאו סיפא דתו"כ ובקצרך פרט לשקצרוה נכרים מכאן אמרו נכרי שקצר שדהו ואח"כ נתגייר פטורה. וכן פירש המהר"ש סיריליאו במתני', ז"ל: שדה שקצרוה גוים לעצמן כדמפרש בגמרא והיינו גוי שקצר שדה שלו כו' ואפילו נתגייר כשהניח מקצת קמה דקרא כתיב ובקוצרכם והכי איתא בת"כ ובקוצרכם פרט לשקצרוה גוים מכאן אמרו נכרי שקצר שדהו ואח"כ נתגייר פטור. וכן פי' הראב"ד בתו"כ, והגר"א בשנות אליהו בפ"י הקצר פירש דמיירי בשדה ישראל ונתן להם רשות לקצור לעצמן, ובפ"י הארוך פירש שנתן להם במתנה מתחלה לעצמן ואח"כ נתנוהו לו במתנה דאל"כ היינו ליסטים, עי"ש. והר"מ פי' לעצמן "לנפשותם", היינו שקצרו שדה ישראל לעצמן לא לישראל בעל השדה. ושלא לאבדן היינו שקצרו לישראל בעל השדה בלא ידיעתו. ובפיה"מ פסק הר"מ כהמ"ד דרק לאבדה לעשות היזק פטור אבל שלא לאבדה שקצרו לבעל השדה חייב, דלא כמסקנת ר' אושעיא דאף בזה פטור. וכן הרא"ש בספרו "פי שנים" לא הביא דברי ר' אושעיא רק דברי המ"ד דמיירי בקצרוה לאבדה, ז"ל: ועל לסטים מפרש בירושלמי מתני' כשקצרוה לאבדה אבל קצרוה שלא לאבדה חייבת. (13)

(13) ובדעת הרמב"ם בחיבורו אם היא כדעתו במיה"מ יש מחלוקת בין הפר"ח



להר"ש ושאר המפרשים שפירשו דאוקימתא השניה דקצרוה לאבדה קאי אקצרוה ליסטים, קצרוה שלא לאבדה פירושו שקצרו הליסטים לעצמן. וכתב הגר"א בשנות אליהו בפ"י הקצר דע"כ בליסטים ישראל מיירי דא"א לומר עובדי כוכבים דכבר אמורים אלא ע"כ בליסטים ישראלים, וכן פירשו

והפאה"ש. הפר"ח בס' מים חיים על דברי הרמב"ם בה"ה, שדה שקצרו נכרים לעצמן כו' הרי זו פטורה מן הפאה כו', כתב: פי' דאילו קצרוה לישראל דהיינו פועלים גוים חייבת בפאה וכדאיתא בירושלמי ופסקו הרב לקמן בסעיף ו' ע"ש, ומסתברא שאף שאינם פועלים גוים כל שקצרוה לישראל אף בלא ידיעתו ובקצרכם קרינן ביה וכן נראה מדברי הרמב"ם בפירוש המשנה. ובפאה"ש, ס"ה אות כ', הכריע שבחיבורו חזר בו וסובר דאם קצרו גוים שלא לאבדה בשביל בעל השדה דפטורין מפאה, דלא מיקרי פועלים ככה"ג כדקתני אין שוכרין. ועי' במל"מ, שם ה"ה, שהביא דברי הירושלמי וציין לדברי הר"מ בפיה"מ. ודבריו נוטים לדעת הפר"ח שגם בחיבורו לא חזר בו ולפיכך ציין לדברי הר"מ בפיה"מ להראות שדעתו דלא כר' אושעיא אלא כהס"ד דבקצרוה בעד בעל השדה שלא בידיעת הבעלים חייבים ורק בקצרוה לעצמן פטורים. [ועי' בשנות אליהו בפ"י הקצר שגראה דעחו שאף שהגוים אינם פועלים כל שקצרו השדה בשביל בעל השדה חייבת בפאה]. ובתוס' רעק"א, אות כ"ג, מביא דברי הפר"ח וכתב: ועיין פ"א הי"א מה' תרומות בכ"מ ד"ה כתב בא"ח. והוא מה שכתב שם הכ"מ כתוב באורחות חיים בסוף הלכות חלה בשם הראב"ד כו' ואם קנה מהעכו"ם שבלים לצורך מצות ומרחן עכו"ם בשביל ישראל מחייב בתרומה דשלוחו של אדם כמותו, עכ"ל ומ"ש דשלוחו של אדם כמותו יש לגמגם בו דהא אין שליחות לעכו"ם. ובספר מחנה אפרים ה' שלוחין ושותפין, סי' י"א, כתב: ובפ"א מהלכות תרומות הביא הרב בכ"מ בשם א"ח שכתב בשם הראב"ד דאם קנה מהכותי שבלים לצורך מצוה (צ"ל מצות כמו שמובא בכ"מ) ומרחן כותי בשביל ישראל חייב בתרומה דשלוחו של אדם כמותו ע"כ והרב ז"ל תמה ע"ז דהא קי"ל דאין שליחות לכותי, ולכאורה היה נראה דהראב"ד ז"ל איירי כשמרחן ע"י פועלים כותים דנהי דאין כותי נעשה שליח לישראל מ"מ פועל שאני דידו כיד ב"ה וכאלו מרחן ב"ה דמי והכי משמע מהירושלמי דמסכת פאה אמתני' דקצרוה עובדי כוכבי' ה"ז פטורה משום דקצירך אמר רחמנא ולא קציר כותים אמרו עלה דאם קצרוה פועלים כותים ה"ז חייבת כו'. ובשעה"מ ה' תרומות, פ"א הי"א, הקשה על דברי המח"א מב"ק גג, א, עי"ש, ועי' בס' ברית הלוי דברי אשר, סי' ד', מ"ש שם ליישב קושית השעה"מ. ובס' גתיבות המשפט, ה' שלוחין סי' קפ"ח סוף סק"א, מקשה על דברי המח"א ז"ל: והוא תמוה לפענ"ד דשם לא ממעטינן קציר כותים רק כשקצרוה לעצמן אבל כשקצרוה לצורך בעה"ב אפי' בחנם חייבת ועי' בב"ט ובתוי"ט שם. והוא כדברי הפר"ח על הרמב"ם כאן בהל' ד' שהבאנו. והפר"ח בס' מים חיים על הרמב"ם, דף כ"ה ע"א, כתב ליישב קושית הכ"מ על הראב"ה, ז"ל: דאיברא דמה"ת אין שליחות לגוי אפי' לחומרא וכדאי' בב"מ פרק א"ג דף ע"א ע"ב אבל מדרבנן איכא שליחות לחומרא וכמ"ש המ"מ פ"ה מהלכות מלוה ולוה ע"ש בדין ד' ודו"ק. ובשעה"מ שם הביא דברי הפר"ח ודחה אותם, עי"ש.

עוד כתב בס' מח"א שם: ועוד היה נראה כו' ואין שליחות לעובד כוכבים ה"ד במידי דבעי שליחות כגון תרומה וכיוצא אבל במידי דלא בעי שליחות ובלאו הכי יכול חברו לעשותו ומה שעשה עשוי כו' כי נמי עשהו עובד כוכבים חשיב כאלו עשהו ישראל כו' וכיוצא לזה כתב הרשב"א ז"ל כו' ואפשר שזהו טעמו של הראב"ד ז"ל שכתב דשלוחו של אדם כמותו. וכל מה שנאמר ליישב דעת הראב"ד אפשר לומר גם בדעת הרמב"ם לענין פאה, שאף שאינם פועלים אם קצרוה לישראל אף בלא ידיעתו ובקצרכם קרינן ביה כמ"ש בפיה"מ, ולדעת הפר"ח כן דעתו גם בחיבורו, וזהו מה שציין בתוס' רעק"א לעיין בדברי הכ"מ שהביא דברי האורחות חיים בשם הראב"ד. ועי' בהערה ט"ז.

המהר"ש סיריליאו והראב"ד בתו"כ, וכ"כ המהר"א פולדא, והפר"ח בס' מים חיים על דברי הרמב"ם בה"ה, והפאת השלחן ס"ה אות כ'. אכן בשדה יהושע פי' בליסטים גוים, ושלא לאבדה פי' כגון לעשות להם דרך ולעזוב הקצירה לבעל השדה, ובזה שאני לסטים גוים מקצרוה נכרים, דקצרוה נכרים מיירי קצרוה לעצמן ולסטים גוים לעשות להם דרך.

ופירש הגר"א שם בפ"י הארוך את דברי הירושלמי, ז"ל: דמעיקרא הוי בעי לאוקמה הא דקצרוה לסטים היינו דוקא לאבדה כו' ומסיק ר' הושעיא דלסטים פטור בכל גווי, וכדמפרש שהפאה ניתנת במחובר ואין קרקע נגזלת הלכך במחובר לא קנה משום דאין קרקע נגזלת, ומשום הכי לא נתחייבו הלסטים ישראל, והבעל הבית הרי לא קצרה, ולאחר שקצרו הלסטים אף שקנו הפירות הרי אין חיוב פאה בתלוש. וכן פי' בביאורו על הירושלמי: מתני' בשקצרוה לאבדה, פי' הא דקתני דקצרוה לסטים פטורה היינו דוקא כשקוצרין לאיבוד אבל כשקוצרין שלא לאיבוד חייבין דאפי' התבואה שלהן נמי חייבת דאף הם ישראלים גמורים, א"ר הושיעא אפי' תימר כו' שהפאה נתנית במחובר לקרקע, ואין קרקע נגזלת, פי' הלכך במחובר לא נתחייבה שהרי הם לא קנאו ובעה"ב לא קצר ולאחר שקצרו אף שקני מ"מ אינו חייב שאין פאה בתלוש ב<sup>13</sup>).

13ב) ובזה נראה לבאר דברי הירושלמי פאה, פ"א ה"ג: רבי יוסי בשם ריב"ל ובקוצרכם מה ת"ל לקצור, אלא אחד לגבוה ואחד להדיוט, רבי יודן בעי כלום מעות הקדש מתחללין אלא בתלוש שמא במחובר, אמר רבי חנינא שלא תאמר יעשה קציר הקדש כקציר הדיוט.

מפרשי הירושלמי נלאו לפרש דברי הירושלמי אלו הסתומים, וכל אחד מפרש בדרך היחיד שלו, ובפירושי כולם יש דוחק וקושי ואכ"מ להביא פירושיהם ולהראות את הדחק שבדבריהם, ונביא רק פירוש המהר"א פולדא שמתוך דבריו נבא אל מה שנראה לענ"ד בגילוי סתימת דברי הירושלמי אלו.

וז"ל המהר"א פולדא: ובקוצרכם מה ת"ל לקצור, כיון דכתיב ובקוצרכם מה ת"ל תו לקצור, אחת לגבוה, ס"ד שיהא שדה הקדש חייב בפיאה, כלום מעות הקדש מתחלל במחובר, דק"ל אין מעילה במחובר שאין הקדש יוצא לחולין במחובר וה"ג אין הפיאה שעיקר חיובה במחובר אם היא של הקדש אינה יוצאת במחובר מרשות הקדש לרשות הדיוט ולא זכו בה עניים כו', שלא תאמר, כלומר לענין פיטור פיאה נאמרה מוכתיב ובקוצרכם ממעטינן קציר הקדש בשדה הדיוט כגון מתני' דפרק ד' שהקדיש קמה ופדה עומרין שפטר הפודה מפיאה.

ופירושו קשה בין בהס"ד בין בהמסקנא. א) קשה לפירושו איך ס"ד שיהא שדה הקדש חייב בפיאה, הלא היא סתם משנה מפורשת בפ"ד הל' (ד') ה' ששדה הקדש פטור מפיאה. ב) קשה פירושו בהקושיא, כלום מעות הקדש מתחלל במחובר, שהיא על הפיאה וזכיית העניים שאינה יוצאת במחובר מרשות הקדש לרשות הדיוט, משום שאין הקדש יוצא לחולין במחובר, דאין מעילה במחובר, דאם ס"ד שהקדש חייב בפיאה א"כ חייב ההקדש הפיאה להעניים, וכיון שהיא חובת ההקדש, והגובר בנתינתו להעניים מוציא את ההקדש ידי חובתה, בזה בודאי אף במחובר יצא לחולין בנתינת

לדברי הגר"א בין המ"ד דשלא לאבדה חייבת בין דברי ר' אושעיא דפטור הכל קאי על הלסטים עצמם, המ"ד הא' סובר דכשקצרוה שלא לאבדה חייבים הלסטים, דאפי' התבואה שלהם נמי חייבת דאף הם ישראלים גמורים, וכן דברי ר' הושעיא הם טעם שלא יתחייבו הלסטים, דאילו היתה פיאה

הגזבר, ולא דמי למעילה שאינה במחובר שהיא הוצאה מרשות הקדש דרך גזילה שלא מדעת הגזבר. ג) קשה דהלא מעילה בהקדש הוא רק בשוגג ולא במזיד, והכא הגזבר נותן במזיד להעניי. ד) קשה פירושו בהמסקנא, שלא תאמר יעשה קציר הקדש כקציר הדיוט, שלענין פיטור פיאה נאמרה מדכתיב ובקוצרכם ממעטינן קציר הקדש בשדה הדיוט, וא"כ קשה דהלא זה ילפינן מובקוצרכם, ולקצור למה לי. לפיכך נראה דסוגית הירושלמי שם וסוגיא דידן לפירוש הגר"א בדיבור אחד נאמרו, והירושלמי שם מיירי בליסטים ישראל שקצרו שדה הקדש לגזול הקמה שקצרו, ולא ידעו שהיא שדה הקדש, אלא סברו שהיא שדה הדיוט, והוי קצירתם בשוגג, ושפיר שייך בזה מעילה. והשאלה שם היא על הלסטים אם חייבים בפיאה, כמו דסברה הגמ' כאן דבקצרו הלסטים שדה הדיוט שלא לאבדה רק לגזולה חייבים הלסטים בפיאה על קצירתם משום שקנו ע"י הגזילה, והוי ובקוצרכם, וכמו כן סבר שם דבקצרו הלסטים שדה הקדש קנו ע"י המעילה שיצתה ע"י מרשות הקדש לחולין, וחייבים בפיאה דהוי ובקוצרכם. ולעולם פשיטא ליה גם בהס"ד דהקדש פטור מפיאה, כותנן מפורש להלן בפ"ד, וכדילפינן מובקוצרכם למעט את ההקדש, אלא דסבר בהס"ד דאף דהקדש פטור מפיאה מרבינן מלקצור על ליסטים הקוצרים שדה הקדש וגוזלים ומוציאים מרשות הקדש מתחייבים בפיאה ע"י קצירתם, דכיון שמעלו ויצא הקדש לחולין אף דההקדש היה פטור הלסטים חייבים. ועל זה מקשה ממה דאין מעילה במחובר [וכלום מעות הקדש מתחלל במחובר, הכונה הוא לא על מעות הקדש אלא על רכוש הקדש, וכצ"ל לפי מהרא"פ]. וכיון שלא יצא מרשות הקדש בהיותה במחובר אין לחייב הלסטים הקוצרים מפני שעיקר חובת הפיאה היא בקמה כשהיא במחובר, ובמחובר היה הקדש והקדש פטור מפיאה, ואין לחייב הלסטים בפיאת עומרין דבמקום שאין חיוב פיאת קמה במחובר אין גם חיוב פיאת עומרין בתלוש, וכמ"ש בסוגין, וע"ז משני, שלא תאמר יעשה קציר הקדש כקציר הדיוט, פירוש, דהקרא דלקצור בא לא לחייב בפיאה באופן זה אלא לפטור מפיאה, וכמו שפי' המהרא"פ, שלא תאמר דכמו שבהדיוט יש דין פיאת קמה ופיאת עומרין, כן בהקדש שיצא לחולין אף שלא היה חיוב פיאת קמה מתחייבים הלסטים בפיאת עומרין, ע"ז ילפינן מלקצור דבמקום שלא היה חיוב פיאת קמה על ההקדש אין גם חיוב פיאת עומרים על הלסטים, והגזול וקוצר תבואת הקדש אף שקנה התבואה בקצירתו לא נתחייב בפיאת עומרין משום שחובת הפיאה בקמה ועיקר החיוב הוא במחובר, וכיון שבשעת חובתה בקמה היתה פטורה אין גם חיוב פיאת עומרין אצל הלסטים שקצרו וקנו התלוש, כמו דתנן בפ"ד בהקדש קמה ופדה עומרין, וכמתני' דידן בליסטים ונכרים שקצרו שדה הדיוט, וכל הני דתני במתני', דנתבאר דבמקום דאין חובת פיאת קמה אין חובת פיאת עומרים, ואולי כולו מהקדש קאתו ואי לאו דממעט מלקצור בהקדש פיאת עומרין במקום שאין פיאת קמה היינו אומרים בכולם דחייב בפיאת עומרין אף במקום שפטור מפיאת קמה, והיינו אומרים דנעשה חיוב חדש על העומרים, וכסברת הצפנת פענח, ואתי לקצור לפטור את הגזול מהקדש מפיאת עומרין, ואתו כל הני דתני במתני' דאין בהם חיוב פיאת קמה מהקדש דפטורים גם מפיאת עומרין, וכמ"ש ר' אושעיא בסוגין הפיאה נתנית במחובר לקרקע ואין קרקע גזולת, דבמקום שאין חיוב פיאה במחובר שוב אין חיוב פיאה בתלוש שתחזור הפיאה על העומרין, וכפי' הגר"א סוגית הגמ' כאן. כן נראה לענ"ד לפרש את דברי הירושלמי הסתומים.

ניתנת בתלוש היו הליסטים חייבים אחר שקצרו וקנו, או אילו היתה קרקע נגזלת אף שהפאה ניתנת במחובר היו הליסטים חייבים במחובר, מאחר שקנו והם ישראלים. וכן פי' המהר"ש סיריליאו את דברי ר' אושעיא ואין קרקע נגזלת.

אך כל זה אפשר לומר רק לפי המפרשים דאוקימתא זו דקצרוה לאבדה קאי על ליסטים ישראלים, אבל לפי הר"מ דגם אוקימתא זו קאי על נכרים ע"כ צריך לומר דעיקר השאלה היא אם הבעלים חייבים בקצרוה שלא לאבדה, דעל הנכרים עצמם אין שייך לשאול אם הם חייבים, א"כ קשה איך יפרנס הרמב"ם את דברי ר' הושעיא, מאחר שהפאה נתנית במחובר לקרקע ואין קרקע נגזלת, כיון דהמ"ד הראשון סובר שגם בקצירת נכרים בעד בעל השדה אם היא שלא לאבדה מתחייבים הבעלים בפיאה, א"כ כבר נתחייבו במחובר אף אם הפאה נתנית במחובר לקרקע, ואין הכרח מזה שהפאה נתנית במחובר לקרקע נגד אותו המ"ד, ועוד איך יפרש מה שסיים ר' הושעיא ואין קרקע נגזלת, הלא לפירושו ע"כ כל השאלה היא רק על הבעלים אם הם חייבים ואיזה ענין הוא להא דאין קרקע נגזלת.

וראיתי בפאת השלחן שם, ס"ה אות כ', שעמד בזה וכתב: ויש לי ללמוד איך היה מפרש הרמב"ם לפי שיטתו דברי ר' הושעיא כיון דלשיטתו איירי בגוים ונראה דגירסתו היה בדברי ר' הושעיא ואפי' תימא בשקצרוה שלא לאבדה פטורה מאחר שהפאה נתנית במחובר לקרקע ולא גרי' ואין קרקע נגזלת, וראי' שבר"ש ג"כ לא כתב הך ואין קרקע נגזלת, וה"פ כיון שהפאה ניתנת במחובר לקרקע, ובמחובר הא קצרוה גוים.

אבל בזה לא יישוב אלא הקושיא השניה אבל קושיא הראשונה שהקשינו על דברי ר' אושעיא עדיין קשה, מאחר דהמ"ד הראשון סובר דאף בקצרוה נכרים בעד בעל השדה אם הוא שלא לאבדה חייבים הבעלים, א"כ אין הכרח מזה שהפאה נתנית במחובר לקרקע דפטורים, דכבר נתחייבו הבעלים במחובר וכמו שהקשינו.

ונראה שהרמב"ם יפרש את דברי ר' אושעיא ע"פ מה שנתבאר בדברינו פירושו בדברי המשנה, דר' אושעיא פליג על סברת המ"ד הראשון וסובר דבקצרוה שלא לאבדה אף שקצרו בעד בעל השדה פטורים הבעלים, וסברתו זו אינו מכריח ממה שהפאה נתנית במחובר לקרקע אלא זה ממעט מובקוצרכם וסובר דכיון שקצרו נכרים שאינם בתורת קצירה שלא מדעת הבעלים לא הוי קצירה, כל זה הוא רק לענין חיוב פיאת קמה דילפינן מובקוצרכם דבעינן מעשה הקצירה לחיוב פיאת קמה, וקצירת נכרים לאו קצירה היא לחיוב הבעלים בפיאת קמה, אבל לענין חיוב פיאת עומרים הלא

נתבאר לעיל בדברינו בפירוש הרמב"ם בדברי המשנה שאם היה זה דין בפני עצמו וחיוב חדש שנעשה על העומרים לאחר הקצירה כיון שחיוב זה על העומרים הוא שלא בשעת הקצירה לא היה בעינן לזה מחייב של מעשה הקצירה, כסברת ר' יהודה גבי שכחת עומרים, והיה להם להבעלים להתחייב בפיאת עומרים אף ע"י קצירת נכרים שאין על קצירתם שם מעשה הקצירה, וזהו דקאמר ר' אושעיא, אפי' תימר בשקצרוה שלא לאבדה פטור, פירוש, לא רק מחיוב פיאת קמה דבעינן לזה מעשה הקצירה, והוא סובר דקצירתם לאו מעשה קצירה היא לחייב הבעלים, אלא אף מחיוב פיאת עומרים, ונותן טעם לדבריו על מה שהבעלים פטורים אף מחיוב פיאת עומרים, מאחר שהפאה נתנית במחובר לקרקע, כלומר, שעיקר חובת הפאה היא רק בקמה במחובר לקרקע, והחיוב של פיאת עומרים בתלוש אינו דין בפני עצמו וחיוב חדש על העומרים, רק תשלומין על החיוב של פיאת קמה שלא יצא, וכיון שקצירת נכרים אינה מחייבת בפיאת קמה פטור גם מפיאת עומרים. וטעם זה של ר' אושעיא הוא לא רק על קצרוה הנכרים אלא על כל הני דתני במתני', קצרוה לסטים קרסמוה גמלים שברתה הרוח או ובהמה, שפטור אף מפיאת עומרים, ולא חזרה פיאה לעומרים בכל הני, וכמו שנתבאר לדעת הרמב"ם שמפרש דברי המשנה שחובת הפאה בקמה במובן זה כטעם על מה שפטור בכל הני אף מפיאת עומרים, וכך הם גם דברי ר' אושעיא בגמ' (14)

(14) וכן בפירוש מהר"א פולדא שפירש אוקימתא זו אליסטים ישראל פ"י כל דברי הגמ' דברי המ"ד הראשון ודברי ר' אושעיא לענין חזרה פיאה לעומרים, וז"ל: לאבדה אליסטים קאי כו' וליסטים ישראל מיירי כו' אבל קצרו שלא לאיבוד נתחייב ביד הגזלן וחייבים הבעלים בפאה שבשעת קצירה לא נפטרה וחזרה הפאה לעומרים, מאחר שהפאה ניתן במחובר ואין הקרקע כו' א"כ לא נתחייבה ביד הגזלן ולא קרינן ביה ובקוצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך שאין הקציר שלו ונמצאת בשעת חיובה היתה השדה פטור פיאה ושוב לא נתחייבה ביד הבעלים ולא חזרה לעומרים לפי שכל זמן שהתבואה במחובר גמי דינה כקרקע והא דק"ל אם כילה שדהו חזרה פיאה לעומרים היינו אם כילה הוא וכן כתב הר"ש בפ"י המשנה והרי זה כאלו קרסמוה גמלה שהבעלים פטורים. אך דברי המהר"א פולדא קשים, מאחר דכתב דמיירי בליסטים ישראל ואותו המאן דאמר סובר בקצרו שלא לאיבוד שנתחייב הגזלן, ובעל כרחך דסובר דקנה הגזלן, אם כן למה לא פירש דברי אותו המאן דאמר לענין חיוב הליסטים עצמם, וכן מסקנת דברי ר' אושעיא לפטור הליסטים עצמם, משום שאין קרקע גזולת ולא קרינן ביה ובקוצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך שאין הקציר שלו. אבל לדברי הרמב"ם שפ"י דקאי אקצרוה נכרים ניחא כמו שביארנו, דהמ"ד הראשון סובר שהבעלים חייבים בחיוב פיאת קמה כיון שהנכרים קצרו בעד הבעלים, ור' אושעיא פליג ע"ז וסובר דאף בקצרו הנכרים בעד הבעלים פטורים הבעלים מחיוב פיאת קמה, דקצירת נכרים שאינם בתורת קצירה שלא מדעת הבעלים לאו קצירה היא לחייב הבעלים בפיאת קמה, וכל הטעם של ר' אושעיא מאחר שהפיאה ניתנית כו' קאי רק לפטור הבעלים גם מחיוב פיאת עומרים, וכמ"ש.

בגמ', מאחר שהפאה נתנית במחובר לקרקע, חד הוא, <sup>15</sup>) לתת טעם על מה שהבעלים פטורים בקצירת כל הני אף מפיאת עומרים, <sup>16</sup>) והרמב"ם סיים דבריו בהלכה ד' על דין הרישא בלשון המשנה שחובת הפאה בקמה לפי פירושו בדברי המשנה שזה קאי גם על הרישא, <sup>17</sup>) ויצא לו פירוש זה מתוך דברי ר' אושעיא בגמ'.

(15) וסמוכין לדברי הם דברי השדה יהושע, שפי' אוקימתא זו בליסטים נכרים כמו שהבאנו, וכתב על דברי ר' אושעיא: מאחר שהפא' נתנת במחובר לקרקע וחובת הפאה בקמה ובשע' שהיתה קמה לא הית' ביד ישראל לשיתתיי בפאה. הרי דהרכיב דברי ר' אושעיא עם לשון המשנה מפני שחד הוא. וכן הפר"ח בס' מים חיים על דברי הרמב"ם בהל' ה' כתב: שקצרות ליסטים כו' ואפי' קצרות שלא לאבדה פטורה כדאיתא בירושלמי לפי שאין חיוב פאה אלא בקמה. הרי שהכניס בדברי ר' אושעיא במקום מאחר שהפאה נתנית במחובר לקרקע את הדברים לפי שאין חיוב פאה אלא בקמה, שהוא כמו שפירשנו במובן זה לדעת הרמב"ם את לשון המשנה שחובת הפאה בקמה שזהו גם פירוש דברי ר' אושעיא. וכלשון זה כתב בפ"י הקרבן אהרן על התו"כ, פי' קדושים פ"א, באות ו': ובקצרכם פרט לשקצרותו לסטים שאינו חייב בפאה לפי שאין חיוב פאה אלא במחובר וזה כבר נקצר. וכונתו לדברי ר' אושעיא כאן בירושלמי, וללשון המשנה שחובת שחובת הפאה בקמה גם יחד, וכמו שנראה מתחילת דבריו וסוף דבריו. ועי' גם בדברי הפאה"ש, ס"ה אות כ', שהסיב דברי הרמב"ם, שחובת הפאה בקמה, לדברי ר' אושעיא, מאחר שהפאה נתנית במחובר לקרקע.

(16) ואף להר"מ והרא"ש דפסקו כהמ"ד הראשון דלא כר' אושעיא, וסוברים דאף בקצרות שלא לאבדה כיון שקצרו לבעל השדה חייבים הבעלים אף בפיאת קמה, בכל זאת טעם ר' אושעיא קיים על קצרות נכרים לעצמן ועל כל הני דתני במתני', דפטורים מפיאת קמה, לפוטרים אף מפיאת עומרים.

ובפאת השלחן, ס"ה אות כ', כתב: ומצאתי להגאון פר"ח על זה הדין שכתב וז"ל ומסתברא שאף שאינם פועלים גוים כל שקצרוה לישראל אף בלא ידיעתו ובקוצרכם קרינן ב' וכן נראה מפירוש הרמב"ם במשנה עכ"ל, נראה דרצה לפר' כמש"ל דהרמב"ם בחיבורו ס"ל כנ"ל דארישא קאי (פי' רישא דכל הני דמתני' קצרות נכרים) כמ"ש בפירושו וליתא דהא בפירושו נראה דמפרש אוקימתא שגי' ג"כ ארישא דלא כהר"ש וא"כ מה זה שסיים [בחבורו] מפני שחובת הפאה בקמה שהוא דברי ר' אושעיא כו'. ולדברינו שפיר י"ל כהפר"ח דהרמב"ם בחבורו ס"ל כבפירושו ומחייב בשלא לאבדן כשקצרו לבעל השדה, וכדעת הרא"ש שהבאנו, ופטור רק בקצרו לעצמן, וטעמא דחובת הפאה בקמה לא הוי דברי ר' אושעיא רק טעם המשנה על קצרות נכרים לעצמן וכל הני דתני במתני', וכמ"ש. והוא כמו שרצה הפאה"ש שם מקודם לפרש דברי הרמב"ם אלא דמקשה ע"ז: אלא דלא נראה לפרש דיסדר הרמב"ם טעם מדנפשיה כו' דהא בירוש' הוא לאוקימתא דאף שלא לאבדה ולשיטתו שלא לאבדה היינו שקצרות בשביל ישראל וכמ"ש בפירושו. כ"ז הקשה לפי דבריו שדברי הרמב"ם מכוונים רק אל דברי ר' אושעיא ולהרמב"ם שהביא רק דין דקצרו לעצמן הוי טעמא דנפשיה, אך לדברינו דברי הרמב"ם מכוונים לדברי המשנה וכמ"ש ולא הוי טעמא דנפשיה. ומה שהקשה שם עוד ע"ז: וגם שלא יפסוק כמסקנא דר' הושעיי דטעמי' מסתבר מאד, כבר הבאנו דברי הרא"ש שג"כ אינו פוסק כמסקנא דר' אושעיא.

(17) ובפאת השלחן שם מסיק כדעתו שהרמב"ם בחבורו חזר בו מפירושו שלא כדעת הפר"ח וז"ל: ונראה דבחבורו חזר בו וס"ל כשיטת הר"ש דאוקימתא שניה קאי על לסטים ולכן גבי גוים נקט לעצמן וגבי לסטים סתם דמיירי בישראל ואף שלא לאבדן וכנ"ל, ועל זה סיים ממש כסיומא דירושלמי מפני שחובת הפאה בקמה וקאי בין ארישא

— 1 —

נשאר לנו עדיין ליישב סיומא דר' אושעיא, ואין קרקע נגזלת, ולדעת הרמב"ם שאוקימתא זו דבשקיצרוה לאבדה קאי אקצרוה נכרים, והשאלה היא אם הבעלים חייבים, איזה ענין הוא להא דאין קרקע נגזלת וכמו שהקשינו והקי' הפאה"ש, ונוכל לומר אף לפי דברינו כדברי הפאה"ש שהרמב"ם לא גריס כלל הך ואין קרקע נגזלת, וכמו שהוכיח הפאה"ש ממה שהר"ש ג"כ לא כתב הך ואין קרקע נגזלת, ונוכל לומר עוד דהוא טעם על מה שאין הנכרים מחייבים הבעלים ע"י קצירתם אף שקצרו שלא לאבדה, ואמר הטעם ע"ז משום דאין קרקע נגזלת, פי', אין בידם לחייב הבעלים ע"י קצירת גזילה שלא בעד הבעלים כמו שאמר באוקימתא קמייתא. אך לפי מה שנביא פי' השדה יהושע בזה יצא לנו עוד יישוב על קושיא זו.

הנה מיד אחרי דברי ר' אושעיא נאמר בירושלמי: מפני שהוא מפריש מן הקמה על הקמה ומן הקמה על הקציר ואינו מפריש מן הקציר לא על הקציר ולא על הקמה, פעמים שהוא מפריש מן הקציר על הקמה היאך עבידא כילה את שדהו כו' חזרה פיאה לעומרים נמצאת מפריש מן הקציר על הקמה, ולא סוף דבר שכילה את שדהו אלא אפי' בשקצר ואמר מכאן ואילך אני מפריש פיאה כיון שקצר שיבולת ראשונה חזרה פיאה לעומרין מפריש מן הקציר על הקמה.

והרבה פירושים נאמרו בדברי ירושלמי אלה על מה הם אמורים ונביאם כאן בקיצור. המהר"ש סיריליאו הסיב הדברים להברייתא דאין שוכרין פועלים גוים מפני שאין בקיאין בלקט שכחה ובפאה שהביא מקודם באוקימתא הראשונה בשקצרוה לעצמן, ומפרש בגמ' האופנים שיכול ואינו יכול להפריש ומפני שהגוים אין בקיאין בזה יש קלקול גדול בזה, עי"ש. המהר"א פולדא פירש דאמתני' קאי דקתני מפני שחובת הפאה בקמה מפרש הש"ס גוונא היתר הפרשה ואיסור הפרשה. הפ"מ והגר"א פירשו דקאי על סיפא דמתני' קצר חציה ומכר חציה, עי"ש. אך לכל הפירושים דוחק התחלת המימרא שבירושלמי מפני כו', שמלשון "מפני" מוכח שהוא אמצע דיבור, וטעם והמשך על מה שסיים מיד לפני זה, ולא דיבור המתחיל שקאי על דברים קדומים.

ולפי מה שפירשנו דברי ר' אושעיא לדעת הרמב"ם יש לומר שזהו המשך ממה שסיים ר' אושעיא לפני זה. לפי מה שפירשנו דברי ר' אושעיא,

---

דגוים שקצרו לעצמן בין אלסטים וס"ל דלסטים בישראל איירי וסתם כסתם מתני' כדרכו. אך לדבריו לא סיים ממש כסיומא דירושלמי, דסיומא דירושלמי הוא מאחר שהפאה ניתנת במחובר לקרקע, והרמב"ם סיים שחובת הפאה בקמה, אך לדברינו ניחא דהרמב"ם סיים כלשון המשנה, אלא שהוא טעם אחד עם סיומא דירושלמי דברי ר' אושעיא, וכמ"ש.

מאחר שהפאה נתנית במחובר לקרקע, שהוא טעם על מה שאין דין דחורה פיאה לעומרין בקצרות נכרים וכל הני דתני במתני', ממשיך הירושלמי, מפני שהוא מפריש מן הקמה על הקמה ומן הקמה על הקציר, פירוש, זוהי ההפרשה מן הקמה פיאת קמה במחובר לקרקע כדינה. ואינו מפריש מן הקציר לא על הקציר ולא על הקמה, פירוש, שאינו מפריש מן הקציר לא על הקציר, לתת פיאה בתלוש אף לפיאת עומרים מדין חזרה פיאה לעומרים במקום שאין חיוב פיאת קמה במחובר, וכמו שאמר ר' אושעיא על קצרות נכרים, ולא על הקמה, משום דפיאה נתנית רק במחובר לקרקע. ואח"כ מסיק, פעמים שהוא מפריש מן הקציר כו', מדין פיאת עומרים, במקום שהיה חיוב על הקמה וחזרה פיאה לעומרים, היאך עבידא כו' ומביא ב' אופנים שיש הדין של חזרה פיאה לעומרים ומפריש אף מן הקציר. ונכון הוא בע"ה. ומצאתי בס' שדה יהושע שפי' ג"כ כדברינו שהמימרא בירושלמי הוא המשך על דברי ר' אושעיא אך לא על תחילת דבריו, מאחר שהפאה נתנית במחובר לקרקע, כמו שפירשנו אלא על סוף דבריו ואין קרקע נגזלת, והוא מפרש אוקימתא שניה בשקיצרות לאבדה אליסטים גוים, ומפרש דברי ר' אושעיא: מאחר שהפא' נתנת במחובר לקרקע וחובת הפאה בקמה ובשע' שהיתה קמה לא הית' ביד ישראל לשיתחיי' בפא'. והא דאין קרקע נגזלת מפרש שהוא לא סיום מדברי ר' אושעיא אלא התחלה מקושית הגמ' על דבריו. וז"ל: ואין קרקע נגזל קושיא היא כלו' מה בכך שחובת הפא' בקמה הרי אין קרקע נגזל ואפילו כשהיתה הקציר בקמה היה ביד גוי מ"מ אין קרקע נגזל והרי הוא ברשות בעליו וחייב בפאה כו' ומשני מפני שהוא מפריש כו' כלו' תדע למה הוא פטור אפי' כשקצרות שלא לאבדה ואפי' שאין קרקע נגזל מפני שהדין הוא שפעמים שהוא מפריש כו' אבל בעלמ' אינו מפריש מן הקציר כו' וא"כ אם יפריש עתה בעל השדה נמצא שהוא מפריש מן הקציר על הקציר ולפיכך פטור, פעמים שהוא מפריש עתה בא לפרש אימתי הוא מפריש מן הקציר על הקמה ואמר כלה שדהו וכו' וא"כ התם דכלה הוא אמרינן דחזרה פאה לעומרים ומפריש מן הקציר אבל בקצרות לסטין לא כלה הוא ולפיכך פטור ולא יפריש מן הקציר והוא סוף התרוץ.

ופירושו הוא כעין דברינו אלא שהוא מפרש תחילת דברי הירושלמי, הקושיא ואין קרקע נגזל, על פיאת קמה וסוף דברי הירושלמי, התרוץ מפני שהוא מפריש כו', על פיאת עומרים, ולפי דברינו כל הסוגיא היא בענין אחד על פיאת עומרים.

ובזה יש לנו עוד דרך ליישב מה שהקשינו והקשה הפאת השלחן איך יפרש הרמב"ם הדברים ואין קרקע נגזלת, ויש לומר דיפרש כהשדה



יהושע שזה אינו מסקנת דברי ר' אושעיא אלא התחלת קושית הגמ' על דבריה, והוא קושיא על מה שפותר ר' אושעיא אף מפיאת קמה דכיון דקרקע אינה נגזלת יתחייב לא רק בפיאת עומרים אלא אף בפיאת קמה<sup>18</sup>).



(18) אמנם פירוש השדה יהושע בדברי הירושלמי קשה בתרתי, בין בקושית הגמ' ובין בתירוץ הגמ'. א) פירושו בקושית הגמ' קשה, מה לי שקרקע אינה נגזלת והיא ברשות בעלים, הלא קצירת נכרי שלא בעד הבעלים נתמעטה מובקוצרכם שאינה קצירה לחייב הבעלים בפיאה, כדיליף לה בתו"כ שהבאנו בפנים, וכיון שהשדה יהושע מפרש דהירושלמי מיירי שליסטים נכרים קצרו לעשות להם דרך, כמבואר בדבריו שם: אבל אם קצרוה שלא לאבדה, כגון לעשות להם דרך ולעזוב הקצירה לבעל השדה. והיא קצירה שלא בעד הבעלים, א"כ איך יתחייבו הבעלים בפיאה ע"י קצירתם אף דאין קרקע נגזלת והיא ברשות בעלים, הלא קצירת נכרים שלא בעד הבעלים אינה מחייבת בפיאה אף אם אין מכוונים לגזול, כמבואר באוקימתא קמייתא לענין קצרוה נכרים, ומה זה שכתב: ואפילו כשהיתה הקצירה בקמה היה ביד גוי מ"מ אין קרקע נגזל וחייב בפאה. אדרבא ואפילו כשהיתה הקצירה בקמה היה ביד בעל השדה הישראל אינו חייב בפיאה ע"י קצירת נכרי. ב) לפירושו בתירוץ הגמ' צריך לומר שכונת הירושלמי היא, דאילו הניחו הליסטים נכרים קמה היו הבעלים חייבים כמו שסבר בהקושיא, אלא דמיירי שהם קצרו כל הקמה ולא השאירו רק קצירה ומפני שאינו מפריש מן הקציר לא על הקציר ולא על הקמה, ואם בעל השדה יפריש עתה נמצא שהוא מפריש מן הקציר על הקצירה, ולפיכך פטור, ואף שפעמים הוא מפריש מן הקציר כמו בכלה שדהו וכ"ו התם דכלה הוא אמרינן דחזרה פאה לעמרים, אבל בקצרוה לסטים לא כלה הוא ולפיכך פטור ולא יפריש, וכדברי הר"ש במתני' שהבאנו, וזה קשה, כיון שפירש שהירושלמי בהקושיא סובר שנתחייבו הבעלים בפיאת קמה בהיותה בקמה אפילו כשהיתה ברשות הליסטים משום דקרקע אינה נגזלת, וקצירתם מחייבת בפיאת קמה, א"כ למה לא תחזר פיאה לעומרים ע"י קצירתם לחייב את הבעלים בפיאת עומרים בלא כלה הוא כמו בכלה הוא, דדברי הר"ש שאמר כן ניחא משום שהם אמורים לפי מה שאנו סוברים דקצירת נכרים אינה מחייבת בפיאה, ולפיכך גם אינה מחזרת פיאה לעומרים, דבעינן קצירה בת חיובא מבר חיובא גם להחזיר פיאה לעומרים כמו לחייב בפיאת קמה, אבל להשדה יהושע שמפרש בקושית הגמ' שסוברת שקצירת לסטים נכרים שלא לאבדה מחייבת בפיאת קמה, א"כ קצירת לסטים נכרים היא קצירה המחייבת חיוב פיאה, וא"כ קשה דתחזור קצירת הלסטים את הפיאה לעומרים כמו בכלה הוא, ויפריש אף מן הקצירה, אטו אם ישראל בר חיובא יכלה ולא כלה הוא, גם כן לא תחזור פיאה לעומרים, אתמהה.

[ואף אם נדחק לומר שהשדה יהושע סובר דאף שקצרו הלסטים לעשות להם דרך, שהוא לטובת עצמם ולא לטובת הבעלים לקצור בעדו, בכל זאת מאחר שבשעת הקצירה היתה דעתם לעזוב הקציר לבעל השדה זה חשוב כאילו קצרו בעד הבעלים, ויהיה ניחא קושית הגמ', עדיין יקשה תירוץ הגמ', מאחר שקצירתם היתה מחייבת פיאת קמה אילו הניחו קמה, למה לא תחייב גם פיאת עומרים כשכלו, וכמו שהקשינו].